Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 247 (16770) | 1984 оной октябриин 27, суббото | Сэн 3 мүнгэн.

ПСС-эй ЦК-гай ОЛИТБЮРОДО

ССС-эй ЦК-гай Политбюрогой ээлжээтэ заседани СССР-эй промышленностиин хүдэлмэриин байгһэн һарын дүнгүүдые хаража үзэбэ. Бүхы миэнүүд, союзна республиканууд продукци худалгүсэбөө дүүргээ гэжэ заседани дээрэ тэмдэглэгдээ. гүсэбэй ёһоор, 3,8 процент байһан һаа, үйлэдүргалта 4,1 процентдэ хүрэбэ. Энэнь гол түлэб бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар туйлагдаа. Гэхэнта үнгэрһэн һарануудта, тэрэ тоодо сентябрь предприятинууд, нэгэдэлнүүд хангалтагүйгөөр гэжэ партийна комитедүүдэй, министерствэнүүд албан зургаануудай, союзна республиканудай трнүүдэй Соведүүдэй анхарал хандуулагдаа, 1984 гүсэбые дүүргэхын, абаһан социалис уялгануудаа дын тула гээгдэлээ дары түргөөр усадхан зайсуулала гэжэ заагдаа. 1984 оной январь—сентябрь үдтэ промышленностиин хүдэлмэриин дүнгүүд мэдээсэл хэблэлдэ толилогдохо.

шина бүтээлгые автомат оньһоор хангаха зорилгошиидхэлгэдэ шухала хэрэгтэй тоото программа долготой мүнөөнэй түхеэрэлгэнүүдые манай орон ээр бүтээн гаргалгые түргэдхэхэ талаар шэглүүя СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дурадхал Политбюро хаража үзөөд, һайшааһан байха юм.

р А. А. Громыкын Ирагай Республикын Премьистрэй орлогшо, гадаадын хэрэгүүдэй министр эгай хэһэн хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүд һайшаагдаа. эй дашарамдуулан, совет-ирагай харилсаае, тэрэ экономическа харилсаае саашадань хүгжөөхэ гээ удха шанартай байна гэжэ тэмдэглэгдээ. Дүтын гэхи байдалые али бүхы талаарнь гуримшуулан эз, Ирагай ба Иранай хоорондохи дайе болюулха эр хоёр ороной арадуудай ажабайдалай аша туһаюусана гэһэн асуудалнуудаар Советскэ Союзай одол залан сэхэ байна.

СС-эй ба СЕПГ-гэй хоорондохи аха дүү ёһоной а саашадань гүнзэгырүүлхэ талаар СЕПГ-гэй Политбюрогой гэшүүн, ЦК-гай секретарь К. Хахөөрэлдэһэн тухайдаа нүхэр М. С. Горбачевой хэдээсэлые Политбюро хаража үзэбэ.

ис булимтарагшадһаа Белградые сүлөөлһөөр эй ойдо зорюулагдаһан хэмжээ ябуулгануудта хааһан КПСС-эй Московско горкомой делегациин ошожо ерэлгын дүнгүүд тухай нүхэр В. В. эй хэһэн мэдээсэл һайшаагдаа.

сквада үнгэргэгдэһэн совет-япон «түхэреэн стол» конференцидэ хабаадагша Японой олониитын делехүтэлбэрилхы бүлэгтэй уулзаһан тухай нүхэр Алиевай мэдээсэл шагнагдаба.

ветскэ Союзай дотоодын болон гадаадын политибусад зарим асуудалнууд КПСС-эй ЦК-гай Политй заседани дээрэ зүбшэн хэлсэглэжэ, шиидхэбэ абтаһан байна.

БАНАЙ ХЭРЭГЭЭР ЕРЭБЭ

П-гэй ЦК-гай Генесекретарь, МНР-эй рнүүдэй Соведэй Түэ Ж. Батмунх КПСС эй, Совет правительлалаар албанай хэоктябриин 25-да Мобэ.

эй ЦК-гай Полигэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. А. Тихонов, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Г. В. Романов болон бусад тусхай түшаалтад аэродром дээрэ тэрэнние угтаа.

(ТАСС).

ЭХЭ ОРОНОЙНГОО ЭГЭЭЛ ДЭЭДЫН ШАГНАЛААР АМАРШАЛНАБДИ!

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
У К А З

БАЙГАЛ-АМАРАЙ ТҮМЭР ЗАМАЙ БАРИЛГАДА ХАБААДАГШАДТА СОЦИАЛИС АЖАЛАЙ ГЕРОЙН НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Байгал-Амарай түмэр замай барилгада үйлэдбэриин элитэ ехэ амжалтануудые туйлаһанайнь, гол замые болзорһоо урид бариһанайнь, тиихэдээ ажалай баатаршалга гаргаһанайнь түлөө **Ленинэй** орден, **«Хадуур ба Балта»** гэжэ алтан медаль барюулалгатайгаар **Социалис Ажалай Геройн** нэрэ зэргэ олгохо:

Аксенов Вячеслав Ивановичые — СССР-эй Транспортна барилгын министерствын «Нижнеангарсктрансстрой» трестын 608-дахи барилга-хабсаралгын поездын хабсаргагша, Буряадай АССР.

Белопол Василий Серафимовичта — СССР-эй Транспортна барилгын министерствын «БАМстроймеханизация» трестые эрхилэгшэ, Амарай область.

Бондарь Александр Васильевичта — СССР-эй Транспортна барилгын министерствын «Нижнеангарсктрансстрой» трестын 581-дэхи барилга-хабсаралгын поездын харгы замай монтернуудай бригадир, Буряадай АССР.

Бочаров Юрий Юрьевичтэ —СССР-эй Транспортна барилгын министерствын «БАМстройпуть» гэжэ барилгын управлениин 697-дохи барилга-хабсаралгын поездын комплексно бригадын бригадир, Шэтын область.

Будный Владимир Маркияновичта— СССР-эй Транспортна барилгын министерствын «БАМстроймеханизация» трестын 116-дахи оньһожоруулагдамал колоннын автомобилиин жолоошон, Амарай область.

Варшавский Иван Николаевичта — СССР-эй Транспортна барилгын министерствын «БАМстройпуть» гэжэ барилгын управлениин 596-дахи барилга-хабсаралгын поездын харгы замай монтернуудай бригадир, Шэтын область.

Горичной Дмитрий Ивановичта — СССР-эй Транспортна барилгын министерствын «ЗапБАМстроймеханизация» трестын 83-дахи оньһожоруулагдамал колоннын экскаваторай машинист, Эрхүүгэй область.

Еременко Николай Андреевичтэ — СССР-эй Транспортна барилгын министерствын «БАМтоннельстрой» гэжэ барилгын управлениин 12-дохи тоннельнэ отрядай проходчик, Буряадай АССР.

Ивойлов Виталий Владимировичта — СССР-эй Транспортна барилгын министерстын хүүргэ барилгын 9-дэхи трестын хүүргэ баридаг 5-дахи отрядай хабсаргагша, Эрхүүгэй область.

Коновалов Владимир Ивановичта — Украинын ССР-эй Хүндэ индустриин предприятинуудые барилгын министерствын «Укрстрой» гэжэ барилга-хабсаралгын поездын модошо дархашуул-бетонщигуудай бригадир, Хабаровска хизаар.

Машуров Анатолий Петровичто — СССР-эй Транспортна барилгын министерствын «ЛенБАМстрой» трестын 571-дэхи барилга-хабсаралгын поездын начальник, Эрхүүгэй область.

Мохортов Константин Владимировичта — Байгал-Амарай түмэр замай барилгын главна управлениин начальник, СССР-эй транспортна барилгын министрэй орлогшо, Амарай область.

Панчуков Иван Алексеевичтэ— КПСС-эй Усть-Кутска горкомой нэгэдэхи секретарь, Эрхүүгэй область.

Полянская Полина Алексеевнада — СССР-эй Транспортна барилгын министерствын «ЦентрБАМстрой» трестын 699-дэхи барилга-хабсаралгын поездын штукатур, Амарай область.

Степанищев Владимир Павловичта — СССР-эй Транспортна барилгын министерствын «БАМстройпуть» гэжэ барилгын управлениин 696-дахи барилга-хабсаралгын поездын комплексно бригадын бригадир, Шэтын область.

Хромов Владимир Григорьевичто—СССР-эй Транспортна барилгын министерствын хүүргэ барилгын 10-дахи трестын хүүргэ баридаг 54-дэхи отрядай үрэмдэлгын түхеэрэлгын машинист, Амарай область.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. ЧЕРНЕНКО.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1984 оной октябриин 25.

СОЦИАЛИС АЖАЛАЙ ГЕРОЙНУУД

ВЯЧЕСЛАВ ИВАНОВИЧ АКСЕНОВ.

АЛЕКСАНДР ВАСИЛЬЕВИЧ БОНДАРЬ.

Р-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

Буряадай АССР-эй арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдтэ «РСФСР-эй һургуулиин габьяата багша» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо тухай

шадые һургалгада, коммунис ёһоор гэдэ габьяатай байһанайнь, олон жэлнүүдтэ үнэн сэхээр ажаллаһатүлөө **«РСФСР-эй һургуулиин габьяата багша»** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ ол-

мова Екатерина Алексеевнада — эй районой Бага-Куналейн юрэнхы эй дунда һургуулиин багша.

Будожапова Нина Цырендоржиевнада— Хэжэнгын районой Дунда-Худанай юрэнхы эрдэмэй дунда һургуулиин багша.

Дементьева Галина Федоровнада — Улаан-Үдэ хотын юрэнхы эрдэмэй 35-дахи дунда һургуулиин багша.

Цыдыпцыренова Балдама Шагдановнада — Мухар-Шэбэрэй районой Хушуун-Үзүүрэй юрэнхы эрдэмэй дунда һургуулиин багша.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. ЯСНОВ.
РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Х. НЕШКОВ.

да, 1984 оной октябриин 25.

БААТАР БАРИЛГАШАДАА ҮДЭШЭБЭ

Байгал-Амарай түмэр замай Буряадай участогай хүдэлмэришэд БАМ-ай һүүлшын «алтан залгалаас» хараалһан болзорһоонь холо урид холбоосожо, Амар мүрэн хүрэтэр ашаанай поезднуудые ябуулха хэрэгтэ өөһэдынгөө хубитые оруулалсаһан байна.

Агуухэ барилга дээрэ амжалта туйлаһан хүдэлмэришэдтэ зорюулагдаһан ажалай илалтын һайндэр октябриин 27-до, БАМ-ай түб —Тындэ хотодо үнгэргэгдэхэ юм. Энэ һайндэртэ БАМ-ай бүхы участогуудай эрхимэй эрхим гэгдэһэн ажалай түрүүшүүл уригдаба. Ленэһээ Амар мүрэн хүрэтэрхи нютагуудһаа хүндэтэ пассажирнуудтай поезднууд Тындэ хото тээшэ эдэ үдэрнүүдтэ шуумайлдана. Октябриин 23-да Ленэ мүрэнэй эрьеһээ гараһан поезд октябриин 24-нэй үдэшын 7 часта Северобайкальск станци хүрэжэ ерэбэ.

БАМ-ай барилгашад, түмэр замшад, ангуушад, геологууд Эрхүүгэй участогай түрүү барилгашадые баяр ёһололой оршон байдалда, ирагуу дуунай хүгжэм доро уггажа абаба.

Эрхүүгэй участогай хүндэтэ пассажирнуудые угталгын баярай митингые КПСС-эй Хойто-Байгалай горкомой нэгэдэхи секретарь Л. П. Табалаев нээжэ, сэдьхэлэй халуун, дулаан үгэнүүдые хэлэбэ. Амар тээшэ зориһон түрүүшын пассажирнуудые, БАМ-ай баатар дорюун барилгашадые «ЛитваБАМстрой» поездын хүдэлмэришэн Д. А. Каспутин, «Нижнеангарсктрансстрой» трестын начальнигай орлогшо А. К. Фролов, Северобайкальскын түмэр замай отделениин начальник А. К. Погребной болон бусад халуунаар амаршалба.

Хүндэтэ пассажирнуудай поездэдо Эрхүүгэй, Буряадай барилгын участогуудай эрхимэй эрхим гэгдэһэн 260 барилгашад һууж а. Номгон далай тээшэ зорiһон харгыгаар шуумайбад. Тэдэнэй дунда Социалис Ажалай Геройнууд В. И. Аксенов, А. В. Бондарь, Н. А. Еременко, Ленинскэ комсомолой шангай лауреат В. П. Бритиков болон бусад оролсоно.

Поезд хонгёо шангаар хуугайлан холын Амар мүрэн тээшэ зорибо.

Мянга, түмэн галаар яларһан Северобайкальск город, үбгэн буурал Байгал далай сэнхир долгиёо салгидуулан, баатар хүбүүдээ, басагадаа баярай һайндэртэ үдэшэбэ.

К. ЖАМЬЯНОВ.

ЗАМБУУЛИНАЙ ЭРДЭМ УХААНАЙ ТУЙЛАЛТАНУУД

СҮҮДХЭ СОО ҮРГЭЛЖЭЛҺЭН ЗАМБУУЛИНАЙ ЖОЛООДОГДОДОГ НИИДЭЛГЫН ДҮҮРЭЛГЭДЭ ЗОРЮУЛАГДАЖА, СОВЕТ БА ГАДААДЫН ЖУРНАЛИСТНУУДАЙ ҮНГЭРГЭҺЭН ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИ

эрдэм ухаанай болон шэнэ ехэ илалтаар табан жэлэй дурбэ тэмдэглэгдэбэ. «Со гэжэ онгосын буулпарат Казахстанай табужа, «Салют-7»—«Созамбуулинай комэгээл удаан үзамбуулинай шэнпрограмма түгэсхэгдэкосмонавтнууд Л. Д. Ки А. Соловьев болон Атьков гэгшэдэй замла хэһэн шэнжэлгэнүүд туршалгануудай дүнгүүд ухаанай элдэб һалбба арадай ажахыда эхэ байна.

ба гадаадын журнэта зорюулагдажа, ок 25-да СССР-эй МИДтүбтэ болоһон пресс ренци энэ жэшээлэшэдэлгын дүнгүүдтэ зоһан байна. СССР-эй Хэблэлэй таһагые даагдэхи орлогшо С. А. тэрэниие нээжэ, Наукануудай академи президент академик Александровта үгэ үгөхүдэлмэри дүүргэһэн дашарамдуулан экипа халуунаар амаршалаа, замбуулинай програм шэнэй шухала үүргые тэмдэглэбэ. Саг үргэдэлхэ замбуулинай станцинуудые байгуулпрограммын нэгэ хубинь

сүдын экспедициин үерһэн хүдэлмэриие ёһочна баатаршалга гэжэ нт нэрлээ. Геофизиемедико-биологическа, астическэ, биотехнологи болон техническэ 500 хэгдэһэн байгаа. Хаан орёо нарин хүдэлүүргэхын тула Л. Ки Соловьев хоёрой замхудар гаралгые мэрүндэрөөр сэгнээ.

ажай ниидэлгэдэ бэлдэлгын болон ниидэлгын программые бэелүүлгын онсо шэнжэнүүд тухай СССР-эй лётчик-космонавт Л. Д. Кизим суглаарагшадта хөөрэжэ үгөө.

—Манай экипаж 237 сүүдхэ соо ниидэхэдээ, үгээ ойлгоосон, эбтэйгээр хүдэлһэн бэйнабди, — гэжэ тэрэ хэлэнэ. Научна шэглэл бүхэнөөр япала удаан сагай туршада хүдэлмэри дүүргэгдэһэн байгаа. Энэмнай шэнжэлгэнүүдые гүнзэгыгөөр хэхэ, абаһан дүнгүүдые шэнжэлжэ, хэрэгтэй заһабари оруулха арга олгоо. Газарай байгаалиин нөөсэнүүдые шэнжэлгэдэ ба оршон тойронхи дайдые ажаглалгада ехэ анхарал хандуулагдаа. Тиихэдээ манай ороной бэлон зарим социалис гүрэнүүдэй хэдэн зуугаад эмхи зургаанудай захилнууд дүүргэгдээ.

Хамтадхагдамал двигателиин түхеэрэлгэнүүдэй сорго хоолойнуудые тогтоохын тула станциин газаа хэгдэһэн хүдэлмэри эгээл хүшэр хүндэ хүдэлмэринүүдэй нэгэниинь болоно гэжэ «Салют-7» станциин командир хэлээ. Энээнэй тулада таба дахин замбуулин худар гараха болоогдоо. Наранай батарейнүүдые нэмэжэ тодхохын тула зургаадахияа гараха хэрэгтэй болоо һэн.

Экипажай ажалые үндэрөөр сэгнэжэ, Эхэ ороной үндэр дээдын шагналнуудаар экипажай гэшүүдые шагнаһанайнь түлөө КПСС-эй Центральна Комитедтэ ба Совет правительствада экипажай үмэнэһөө командир үгынгөө түгэсхэлдэ халуун баяр баясхалан хүргэбэ.

«Салют-7» станциин бортинженер В. А. Соловьев станци дээрэ үнгэргэгдэһэн туршалгын ба шэнжэлгын хүдэлмэри дээрэ тэрэ тодорхойгоор тогтон хэлээ. Тус станци хэдаа ерээдүйн саг үргэлжэ хүдэлхэ замбуулинай станцинуудай түхеэрэлгэнүүдые ба агрегадуудые туршаха ёһотой лаборатори болоо гэжэ тэрэ нэрлэбэ.

Арадай ажахын мэргэжэлтэдэй онсо ехэ һонирхол үүсхэһэн хүдэлмэринүүдэй дунда «Гюнеш» ба «Черное море» гэжэ туршалгануудые тэрэ нэрлээ. Аха дүү социалис оронуудай мэргэжэлтэд тэрээндэ хабаадаһан байгаа.

«Черное море» гэжэ туршалгын үедэ «Салютай» борт дээрэһээ, самолеедуудһаа, далайн судна нууд болон далайда тодхогдоһон стационарна түхеэрэлгын туһаламжаар далайн уһан дайда шэнжэлэгдэһэн байгаа. Энэ тайфун мэтын байгаалиин аймшагтай үзэгдэлнүүдые ерээдүйдэ уридшалан мэдэхэдэ хэрэгтэй байха юм.

Космонавтын хэлэһэнэй ёһоор, борт дээрэһээ газарай нюруугай хэдэн мянган кадр буулгагдаһан байгаа. Мүнөө үедэ ороной 800 гаран эмхи зургаан замбуулинда буулгагдаһан материалнуудые хэрэглэжэ байдаг.

Замбуулин худар гараха үедэ хэгдэһэн хабсаргалгын ба һэргээн заһалгын хүдэлмэри ерээдүйн сагта хэрэгтэй болохо гэжэ В. А. Соловьев тэмдэглэбэ.

— Ниидэлгын үедэ миниин хэһэн хүдэлмэриие хоёр шэглэлдэ хубаажа болохо юм,— гэжэ «Салют-7-ной» инженер-шэнжэлэгшэ О. Е. Атьков хэлэбэ. Эдэмнай гэбэл, врачай хиналта болон медико-биологическа шэнжэлгэнүүд, туршалганууд болоно. Ниидэлгын үедэ экипажай бэеын элүүрые шалгаха, замбуулинда удаан ниидэлгын үедэ хүнэй бэе махабадада үзүүлэгдэдэг нүлөөн тухай мэдээнүүдые суглуулжа үргэлжэлхэ гээшэ энэ хүдэлмэриин зорилго байгаа.

Удаань космонавтнууд, эрдэмтэд болон мэргэжэлтэд журналистнуудай асуудалда харюусаһан байна.

(ТАСС).

ФОТООЧЕРК

ДАБААНҺАА КУАНДА ХҮРЭТЭР

1. 1975 оной апрелиин 28-да «Ленинградский комсомолец» гэжэ хүдэр гарта 209 залуу үетэнһөө бүридэһэн түрүүшын отряд Байгал-Амарай түмэр замай барилгын Буряадай участок дээрэ бууба. Шэнэ-Уоян ба Северобайкальск бодхооһон барилга-хабсаралгын 572-дохи, 575-дахи поезднуудай коллективүүдтэ ороһон бэлэй.

Эстониин ба Латвиин түлөөлэгшэ, ВЛКСМ-эй XVIII съездын нэрэмжэтэ бүхэсоюзна габшагай отряд, Украинын, Молдавиин ба Буряадай «Молодогвардеец» гэжэ нэгэдэмэл отряд удаа дараалан түмэр зам залгахаяа ерээ.

Буряадай участок эгээл орёо барилга: 525 километр түмэр зам, 30,5 километр утатай найман тоннель баригдаха ёһотой байгаа. Найман посёлок, нэгэ город эндэ — шэдхэ тайга соо мүндэлбэ. Баруун, зүүн тээшэнь түмэр зам барилгын, тоннельнүүдые малталгын габшагай ажал бурьялба...

1978 оной октябриин 28. РСФСР-эй Верховно Соведэй депутат, Социалис Ажалай Герой В. И. Лакомовай толгойлдог Эрхүүгэй участогай түмэр харгы табидаг монтёрнуудай бригада баруун тээһээ Дабаан дээрэ, хоёр участогай хилэ дээрэ хүрэжэ, Буряадай участогай монтернуудай бригадын коллективтэй уулзаба. Тиигэжэ нүхэр Лакомов тэрэ бригадые даагша В. А. Пивкодо хүдэлмэрээ дүүргэһэн тухайгаа мэдээсэжэ, түмэр гадаһа шаадаг томо алхаяа дамжуулан барюулаа бэлэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Дабаан дээрэ бодхоогдоһон стелла. 2. Дабаан дээрэ түрүүшын поездын хүрэжэ ерэлгэдэ зорюулагдаһан митингын болож о байһан үе.

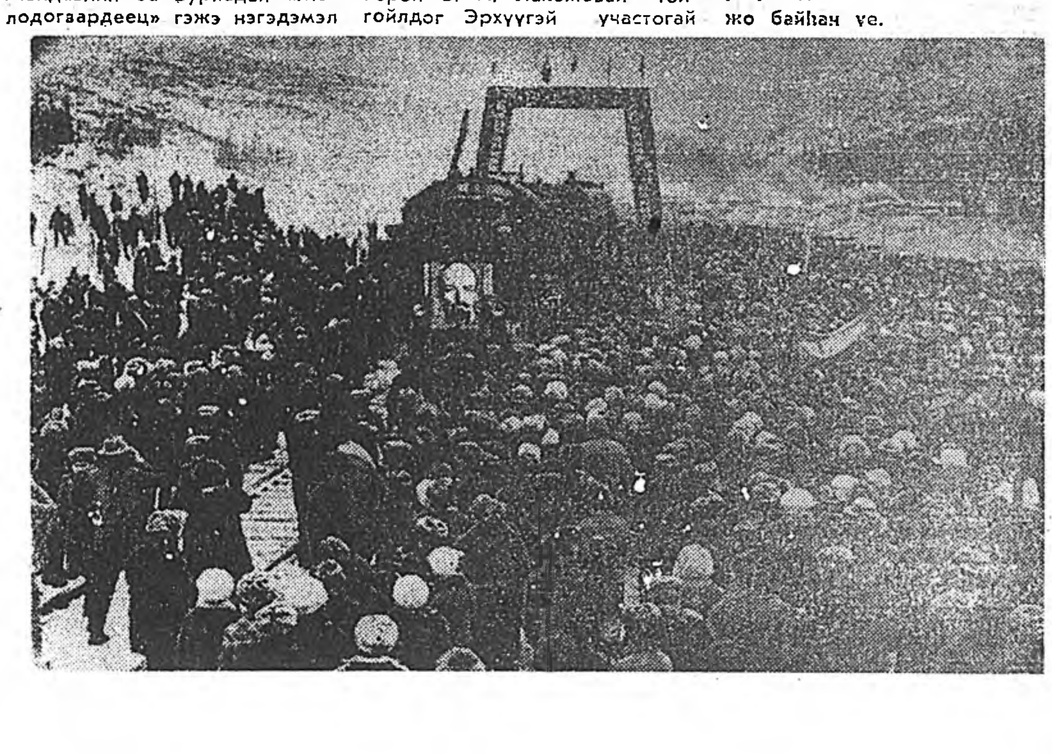

КПСС-эй ЦК-гай ИЮНИИН (1983 он) ПЛЕНУМЭЙ

ШИИДХЭБЭРИНҮҮДЫЕ БЭЕЛҮҮЛХЫН ТҮЛӨӨ

ҮЗЭЛ СУРТАЛШАДАЙ МЭРГЭЖЭЛ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ

«Кадрнууд хадаа үзэл сурталай хүдэлмэридэ гол хүсэн мүн» гэжэ КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүд дотор тэмдэглэгдэнхэй. Тиимэһээ бүхы партийна комитедүүд «Элдэб бүлэгэй хүн зоной дунда үзэл сурталай хүдэлмэриие эмхидхэхэ, тэрэнэй түлөө харюусажа шадаха тусхай бэлэдхэлтэй кадрнуудтай байха ёһотой. Тэдэнэртэ таарамжатай эрхэ байдал байгуулха, тэдэнэй үзэл сурталай-теоретическэ хэмжээе, мэргэжэл шадабариие саг үргэлжэ дээшэлүүлхэ тухай оролдолго гаргаха шухала» гээд заагдана.

КПСС-эй Центральна Комитедэй эдэ заабаринуудай ёһоор, партиин манай райком, партийна организацинууд үзэл сурталай хүдэлмэриин кадрнуудые бэлдэлгэдэ, тааруулан табилгада, һуралсалда, тэдэнэй мэргэжэл дээшэлүүлгэдэ, эдэбхи үүсхэл бадаруулгада бага бэшэ анхарал хандуулна. Эдэ зорилгонуудые бэелүүлхэ талаар партийна хүдэлмэридэ элдэб янзын онол арганууд хэрэглэгдэнэ. Тэрэ тоодо районно партийна организацида үзэл сурталай хүдэлмэриин кадрнуудай һуралсалай системын бии болоһон ушар ехэ удха шанартай.

Зүгөөр кадрнуудай һуралсалда нэн түрүүн тэдэниие теоретическэ һайн бэлэдхэлтэй болгожо, ойлгууламжын, пропагандистска хүдэлмэри ябуулжа шадаха дүй дүршэлтэй болгохо гэһэн зорилго табигдаһан гэхэ гү, али олонииты зониие эрдэм мэдэсээр баяжуулха политическэ һуралсалай методико олгохо хэрэгтэй.

Район соомнай үзэл сурталай хүдэлмэриин кадрнууд элдэб олон бүлэгүүдһээ бүридэнэ. Партийна организацинуудай секретарьнарай үзэл сурталай талаар орлогшонор—86 хүн, «Знание» бүлгэмэй 36 организациин бүридэлдэ районно болон эхин шатын лекторнүүд орожо, бүхыдөө 600 шахуу хүн болодог. Тэдэнэй 72 процентнь дээдэ һургуулитай, бэшэниинь тусхай дунда мэргэжэлтэй. Партиин райкомой дэргэдэ 36 элидхэлшэд бии. Парткомуудта политинформаторнуудай 56 бүлэг тоологдоно. Эдэ бүлэгүүд 538 хүнһөө бүридэнэ, 90 процентнь дээдэ һургуулитай. Агитационно-ойлгууламжын хүдэлмэри 1469 хүн ябуулна. Тэдэнэр 86 агитколлективэй бүридэлдэ ородог. Тэдэниие 39 предприятиин, эмхи зургаануудай, колхоз болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, цехүүдэй начальнигууд, ахамад мэргэжэлтэд толгойлно бшуу. КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй һүүлээр, партиин обкомой заабаряар районой партийна организацинууд агитколлективүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй бүридэлые шэнээр хаража үзөө. Энэ хүдэлмэридэ ехэ дүй дүршэлтэй, дээдэ эрдэмтэй 7 хүтэлбэрилэгшэд томилогдонхой.

Партийна, комсомолой болон экономическа һуралсалда 332 пропагандист хүдэлнэ. Партийна һуралсалда 18 хүнһөө бэшэниинь дээдэ һургуулитай, харин комсомолой һургуулинуудай 34 пропагандистын 25-ниинь, экономическа һуралсалда—60 процентнь дээдэ эрдэмтэй зон болоно. Район соо теоретическэ ба методическа талаараа лекторнүүд, пропагандистнар илангаяа һайн бэлэдхэлтэй болонхой.

Гэхэтэй хамта политинформаторнуудай бүлэгүүдые хүтэлбэрилэгшэд, мүн олохон политинформаторнууд урдань һулахан бэлэдхэлтэй байһан юм. Үзэл сурталай бүхы шатын кадрнуудые партийна һуралсалай системэдэ һурганабди. Мүн олониинь өөрын түсэбөөр теоретическэ эрдэм мэдэсээ дээшэлүүлдэг байна. Тэдэнэр үзэл сурталай хүдэлмэриин онол аргануудые ходо шудалжа байдаг, райондо болон партийна эхин организацинуудта үнгэргэдэг семинарнуудта хабаададаг юм.

Иимэ семинарнуудые партиин райком пропагандистнартай, лекторнүүдтэй, политинформаторнуудай бүлэгтэй, мүн агитколлективүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэй, партийна организацинуудай секретарьнарай орлогшонортой үнгэргэдэг гуримтай болонхой. Эдэ семинарнууд квартал бүхэндэ, харин лекторнүүдтэй — хахад жэлдээ нэгэ дахин болодог байха юм. Тэндэ үзэл сурталай хүдэлмэри тухай, партийна пропагандын методико гушаа, районой предприятинуудай, ажахынуудай түсэбэй дүүргэлтэ болон ажалай дүй дүршэл тухай асуудалнууд табигдадаг. Һуралсалай жэлэй һүүлдэ бүхы шагнагшадай хабаадалгатайгаар научно-практическа конференци үнгэргэгдэһэн байна.

Харин пропагандистнарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ һуралсалда нэгэн ниитэ гурим байгуулагданхай.

КПСС-эй обкомой Политическэ гэгээрэлэй байшангай дэргэдэ үнгэргэгдэдэг хоёр долоон хоногой гү, али бүришье богони болзор соо болодог курсанууд, партиин райкомдо ходо болон байдаг семинарнууд, партийна организацинуудай семинар-зүблөөнүүдые эндэ нэрлэжэ болоно. Гадна район соо залуу пропагандистнарта туһаламжа үзүүлхэ талаар түрүү дүй дүршэлэй 10 һургуули хүдэлдэг. Үдэр бүхэнэй туһаламжа үзүүлхэ, ажалыень шалгаха зорилготой методическа соведүүд байгуулагданхай. Жэлдээ нэгэ дахин пропагандистнартай районно научно-практическа конференци үнгэргэгдэнэ. Тэндэ пропагандистын хүдэлмэридэ ушардаг орёо асуудалнуудые ямар аргаар шиидхэжэ болохоб гэһэн асуудалнууд зүбшэгдэдэг юм.

Агитколлективүүд болон политинформаторнуудай бүлэгүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэй семинарнуудые үнгэргэнэбди. Зүгөөр энэ хэрэгтэ үшөө шиидхэгдээгүй асуудалнууд дайралдадаг байна. Эндэ ёһотой һайн гурим хүсэд баталагдаагүй байһаар. Гэхын хажуугаар энэ хэрэгтэ багаар анхарал хандуулнабди гэжэ хэлэхын аргагүй.

Һуралсалай үнгэрһэн жэлдэ үзэл сурталай хүдэлмэриин асуудалнуудаар шухала олон семинар болоо. Жэшээлхэдэ, «Мүнөө үеын үзэл сурталай хүдэлмэриин үүргэ болон зорилгонууд тухай КПСС-эй XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй хараалһан асуудалнууд», «Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлгые, продукциин өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулгые үзэл сурталай талаар хангалга», «Үзэл сурталай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие түсэблэлгэ» гэхэ мэтэ асуудалнууд харагдаһан, зүбшэгдэһэн байха юм.

Тэрээнһээ гадна хэшээл бүхэндэ агитколлективүүдэй өөһэдынь хүдэлмэриин дүй дүршэл, район соо дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүнгүүд, түсэбтэ даабариин дүүргэлтын ябаса тухай хэлсэгдэдэг байна. Эдэ асуудалнуудаар шагнагшад өөһэдынгөө һанамжануудые хубаалдадаг юм.

Гэхэтэй хамта манай хүдэлмэридэ байһан дутуу дундануудые хаража үзөөд, эхилһэн һуралсалай шэнэ жэлдэ үзэл сурталай кадрнуудай мэргэжэл шадабари дээшэлүүлгэдэ зарим тэды хубилалтануудые хэхэ гэжэ бодонхойбди. Түбхын түрүүндэ кадрнуудай теоретическэ бэлэдхэлэй хажуугаар ажалай ба ниитэ-политическэ хүдэлмэридэ эрдэм мэдэсээ хэрэглэжэ шадаха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулха зэргэтэйбди. Энэ хэрэгые бэелүүлхын тула ажалша коллективүүдтэ шагнагшадай ниитэ-политическэ практика эмхидхэхэ шухала.

Мүнөө жэлдэ манай районой партийна организацинууд парткабинедүүдэй дэргэдэ методическа соведүүдые бии болгоо. Эдэ соведүүдтэ һайн бэлэдхэлтэй хүнүүд зуурмалагдажа, партийна, комсомолой, экономическа һуралсалда туһаламжа үзүүлхынгөө хажуугаар шанга хиналта хэжэ байха уялгатай болобо. Парткабинедүүд гансахан политическэ һуралсалаар хүдэлмэриеэ ябуулха бэшэ, харин бүхы үзэл сурталай кадрнуудтай элдэб янзын семинарнуудые, хэшээлнүүдые үнгэргэдэг болохоор хараалагдаа.

КПСС-эй райкомой парткабинедэй дэргэдэ 8 секци байгуулагдаа. Эндэ партийна, экономическа, комсомолой һуралсалай, агитационно-ниитын хүдэлмэриин, политическэ мэдээсэлэй, партийно-политическэ хүдэлмэриин ба ниитэ-политическэ практикын секцинүүд боложо хубаарна.

Жэшээнь, агитационно-ниитын секцидэ 12 хүн ородог. Тэрэниие КПСС-эй райкомой пропагандын болон агитациин таһагай инструктор В. Л. Цибин толгойлно. Секциин гэшүүн бүхэндэ 7 хүн даалгагданхай. Партийна организациин секретарь пропагандист хоёртоо хамта секциин гэшүүд шагнагшадай һуралсалаар, тэдэнэй ниитын хүдэлмэридэ хабаадалгаар һонирхожо, таатай туһаламжа үзүүлдэг байна. Үзэл сурталай эдэбхитэдэй жэлэй турша үнгэргэхэ семинар оүхэнэй темэнүүд баталагдаа. Тэндэ хабаадаха тусхай лекторнүүд нэрлэгдээ. Хэшээлнүүд урданаихэ шэнги квартал бүхэндэ нэгэ дахин, зүгөөр 4—6 час турша үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

Эдэ хараалагдаһан хэмжээ ябуулганууд үзэл сурталай кадрнуудые хүмүүжүүлгэдэ, тэдэнэй һуралсалда туһатай байхань дамжаггүй. Иигэжэ бидэ үзэл сурталай хүдэлмэриин аша үрые, шэнжэ шанарые КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдэй ёһоор эрид нарижуулан һайжаруулха зорило табинабди.

М. ЛУКЬЯНОВ,
КПСС-эй Кабанскын райкомой секретарь.

КОММУНИСТЫН НАМТАРҺАА

Үнинэй мэдэхэ хүн тухай хөөрэхэдэ, нэгэ талаһаа бэлэн, нүгөө талаһаа хүшэр байха зэргэтэй. Юундэ бэлэн гээшэб гэхэдэ, ши тэрэ хүниие алишье тээһээнь һайса таниха, ажабайдалыень, ажал хүдэлмэриие нь ойлгохо байнаш.

Ярууна нютагта ябахадаа, Нарһатын совхозой парткомой секретарь Д-Д. Ц. Гармаевтай уулзажа хөөрэлдэхэдэмни, коммунист Далай Гармаевич Цыбиков тухай ехэл омогтойгоор, сэдьхэлээ ханангяар дурдажа һуугааһэн.

Үнэхөөрөөшье, Далай Гармаевич Цыбиков ажалай ветеран, залуушуулай һурган хүмүүжүүлэгшэ, дүй дүршэлөөр баян, бэрхэ хонишон байха юм. Тэрэ аяар 1947 онһоо эхилээд, эхэ хонидые харууһалжа, түлыень абажа, аймаг хотондоо суурхажа, ажахыдаа магтуулна.

Д. Г. Цыбиков хонин дээрэ гэр бүлөөрөө ябадаг. Мүнөө үедэ Хуһан-Толгой гэжэ газарта совхозойнгоо хоёрдохи отделенидэ хүдэлнэ.

1981 онһоо эхилжэ, Нина басаганиинь арбан класс дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр эхэ, эсэгэтэеэ хүдэлжэ эхилэнхэй. Мүнөө Нина Далаевна отделениин комсомолой организациин секретариин орлогшоор һунгагданхай. Ниитынгээ энэ хүдэлмэридэ Нина Далаевна ехэл ханамжатайгаар хандадаг. Тиихэдэ Далай Гармаевич өөрөө түрэл совхозойнгоо парткомой гэшүүн, районно Соведэй һурган хүмүүжүүлэгшэдэй түрүүлэгшээр дэбжүүлэгдэнхэй, ниитынгээ хүдэлмэридэ оролдосо ехэтэй. Совхозойнгоошье, районойнгоошье залуу хүбүүд, басагадтай нэгэнтэ бэшэ хөөрэлдөө үнгэргэдэг, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулдаг гээшэ.

Юрэдөө коммунист Далай Гармаевич Цыбиков өөрынгөө даалгагдаһан хүдэлмэридэ тусгаар ханалгатай. Хэдэн арбаад жэлэй туршада хонишон Цыбиковтэн зуун эхэ хонин бүриһөө зуунһаа доошо бэшэ хурьга абажа, амжалта түйладаг бэлэй. Харин үнгэрэгшэ үбэл зуунһаа 95 хурьга түлжүүлһэн юм. Хэнэйшье мэдэһээр, нёдондо жэлэй үбэлжэлгэ Яруунада ехэ хүшэр болоо һэн. Хура бороо ехэтэй зун боложо, хашаа хорёодонь олон газарта уһан орожо, зарим тээнь газар дороһоо уһан гаража, хонишодые, малшадые хүшэрхэн байдалда оруулһан байха.

— Мүнөө жэлэй үбэлжэлгэдэ бэлэдхэл һайнаар хээбди, абаһан социалис уялгаяа гүйсэд дүүргэхые оролдохобди, — гэжэ коммунист Д. Г. Цыбиков һаяхан парткомой заседани дээрэ мэдүүлээ һэн.

Б. ЦЫДЫПОВ.

МАНАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

БААТАРШАЛГЫН ЗАМААР

Сибириин суута Ленын эрьеһээ Амар мүрэн хүрэтэр түмэр зам бариха даабаряа байгша оной ноябриин 7-до гол түлэб дүүргэжэ, агуу Номгон далай тээшэ ашаанай поезднуудые ябуулха гэһэн үүсхэл БАМ-ай ажалша коллективүүд жэлэй эхиндэ гаргаа бэлэй. КПСС-эй ЦК барилгашадай һайн һайхан энэ үүсхэлые һайшаан дэмжэжэ, мартын 24-дэ тусхай тогтоол баталан абаһан юм. Энэ тогтоолой шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхэ гэһэн хүсэл эрмэлзэлтэйгээр социалис мүрысөө БАМ-ай барилгашад дэлгэрүүлээ бэлэй. Ленэһээ Амар мүрэн хүрэтэр асари ехэ хэмжээнэй ажал хэгдэжэ, БАМ-ай һүүлшын «алтан залгалаа» хараалагдаһан болзорһоо холо урид, октябриин 1-дэ холбогдожо, ашаанай поезднуудай ябаха арга боломжо нээгдэбэ гээшэ.

Иигэжэ БАМ-ай түмэр зам бариха хүдэлмэри аяар нэгэ жэлээр урид дүүргэгдэбэ. Эндэ оронойманай нютаг бүхэнһөө ерэһэн олон мянган хүдэлмэришэд үдэр һүниие, хура. бороо, саһата шуурга илгангүйгөөр хүдэлжэ гараа. «ГлавБАМстройн» трестнүүдэй, управленинүүдэй, поезднуудай коллективүүд гайхамшаг баатаршалга харуулжа, БАМ-ай барилгые болзорһоонь урид дүүргэхэ хэрэгтэ ехэ хубитаяа оруулалсаа. Эдэнэй бата найдамтай ажал хэрэг, саашанхи хараа зорилгонууд тухай хөөрэхыень СССР-эй транспортна барилгын министрэй орлогшо, «ГлавБАМстройн» начальник, Социалис Ажалай Герой К. В. МОХОРТОВЫЕ манай корреспондент гуйһан байна.

— Константин Владимирович! Эхэ оронойманай хойто нютагуудта арбан жэлһээ үлүүтэйхэн сагай туршада асари ехэ барилга хэгдэжэ байна. Хүнэй урдань һуудаггүй нютагуудта томо томо барилгын трестнүүд, управленинүүд, отрядууд шэнээр эмхидхэгдэжэ, түрүүшын лэ үдэрһөө эрхим шанартайгаар, түргэноор барилга хэжэ, даабаряа дүүргэжэ, Эхэ орон дотороо суурхажа эхилээ. Ямар аргаар энэ бүхы амжалтанууд түйлагдаба гээшэб!

— Зүб даа. БАМ-ай барилгашадай эгээл түрүүшын отряд 1974 оной январь һарада Ленэ мүрэнэй эрьедэ оршоһон Усть-Кут тосхондо буужа, Байгал тээшэ самсаал сабшажа эхилээ бэлэй. Энэ отрядай коллективые «Ангарстрой» трестын суута мэргэжэлтэн П. П. Сахно хүтэлбэрилөө. Энэ нүхэрнай БАМ-ай эгээл түрүүшын барилга-хабсаралгын 266-дахи поездын коллективые эмхидхээ һэн. П. П. Сахно 1974 оной май һарада ВЛКСМ-эй XVII съездын нэрэмжэтэ отрядай, гэшүүдые угтан абажа, эдэнэртэйгээ суг Байгал тээшэ түмэр харгы, авто-харгы, хүдэлмэришэдэй поселогуудые барижа эхилһэн намтартай. КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, Социалис Ажалай Герой Л. Д. Казаков, РСФСР-эй Верховно Соведэй депутат, Социалис Ажалай Герой В. И. Лакомов, КПСС-эй XXVI съездын делегат, Ленинэй, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто В. И. Аксенов, Ленинскэ комсомолой шангай лауреадууд А. В. Бондарь, В. П. Бритиков болон бусадые тэрэ хүмүүжүүлһэн байха. П. П. Сахногой эмхидхэһэн 266-дахи поездын коллектив Ленэ мүрэнэй эрьеһээ Байгалай хаданууд хүрэтэр 270 километр зайда түмэр харгы бариха даабаряа болзорһоонь жэлээр урид дүүргээ бэлэй. Мүнөө энэ харгыгаар ашаанай поезднууд часай 70—80 километр хурдаар ябажа, түмэр харгын эрхим шанартайгаар баригдаһаниие гэршэлнэ.

БАМ-ай барилгада бүхы совет арад хабаадалсана. Бүхы союзна республиканууд, область, хизаарнууд эрхим хүбүүд, басагадаа энэ агууехэ барилгада эльгээгээ. БАМ дээрэ залуу бэлигтэй мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд урган гараа. «Нижнеангарсктрансстрой» трестые эрхилэгшэ, Социалис Ажалай Герой Ф. В. Ходаковский, «Мостострой-9» трестые эрхилэгшэ, техническэ эрдэмэй кандидат И. Д. Рассказов, «ЛенБАМстрой» трестые эрхилэгшэ эгээл залуу, бэлигтэй хүтэлбэрилэгшэ В. А. Лебедь болон бусад ямаршье орёо асуудалнуудые тон зүбөөр шиидхэжэ шададаг, хүдэлмэриеэ шадамар бэрхээр эмхидхэдэг юм. Бэлигтэй бэрхэ залуу хүдэлмэришэдэй, хүтэлбэрилэгшэдэй үнэн сэхээр ажаллаһан дээрэһээ БАМ-ай барилгын гол түлэб хүдэлмэриин даабари жэлээр урид дүүргэгдээ гээд сэхэ хэлэхэ байнаб.

—БАМ-ай барилга комсомол-залуушуулай Бүхэсоюзна габшагай ажалай барилга гээд соносхогдоһон юм. Ямар комсомол-залуушуулай отрядууд эрхим һайнаар хүдэлжэ, БАМ-ай барилгые болзорһоонь урид дүүргэхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулалсааб! Ямар шэнэ ёһо гуримууд бии болооб!

— Сибириин суута транспортна барилгашан В. И. Лакомовай хүтэлбэрилдэг ВЛКСМ-эй XVII съездын нэрэмжэтэ, В. И. Аксеновой хүтэлбэрилһэн ВЛКСМ-эй XVIII съездын нэрэмжэтэ, Украинын, Молдавиин, Белоруссиин болон Буряадай комсомолшуудай отрядуудай коллективүүд илангаяа шангаар хүдэлжэ, БАМ-ай һүүлшын, «алтан залгалаа» хараалагдаһан болзорһоо холо урид холбогдобо ха юм. «Буряадай комсомолец» гэһэн отрядай бааза дээрэ байгуулагдаһан барилга-хабсаралгын 670-дахи поездын коллектив Витим мүрэн хүрэтэр түмэр харгы бариха даабари болзорһоонь урид дүүргэхэ хэрэгтэ ехэ аша нүлөө үзүүлээ. Эдэнэр Шэтын областиин газар дээрэ БАМ-ай һүүлшын рельснүүдые табилсажа, хаба шадалаа харуулаа. «Би барилгын эзэнби», «Бидэ БАМ баринабди, БАМ бидэниие хүмүүжүүлнэ» гэһэн уряанууд дэро залуу барилгашад олоороо мүрысэжэ, эгээл үндэр бүтээсэ түйладаг, үнэтэй сэнтэй материал арьбалдаг, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлжэ, барилгын өөрынь үные доошолуулдаг байна. «Хүдэлмэриин эстафетэ» гэһэн хүдэлөөн БАМ дээрэ мүндэлөө. Транспортна барилгашад завод, комбинат болон нэгэдэлнүүдэй хүдэлмэришэд ажалай хэлсээ баталаад, энэ хэлсээнэй дүүргэлтые шалгалсадаг, хоорондоо ябалсажа, холбоо барисаагаа бэхижүүлдэг заншалтай болонхой. Иимэ шэнэ гурим ёһонууд БАМ дээрэ баһал мүндэлөө. Барилгын материал, илангаяа рельс, шпала, хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдые дутамаггүйгөөр абадаг гээшэбди. Комсомол-залуушуулай отрядуудай үнэн сэхээр ажаллаһанай, шэнэ гурим ёһонуудые, онол аргануудые амжалтатайгаар хэрэглэһэн дээрэһээ энэ ехэ барилга хэжэ, партиин XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлэлсэжэ байнабди.

— БАМ-ай барилгада бүхы совет арад хабаадалсана гээшэ. Ямар союзна республиканууд, область, хизаар болон хотонууд илангаяа ехэ хубитаяа оруулалсанаб!

— Ленэһээ Амар мүрэнэй эрье хүрэтэр Эхэ оронойманай 127 үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд асари ехэ барилга хэжэ, хотонуудые, станцинуудые, тоннельнүүдые, түмэр харгы барилсана. Грузиин ССР-эй түлөөлэгшэд даажа абаһан ажалдаа тон харюусалгатайгаар хандажа, Эрхүүгэй областиин хойто нютагта Ния гэжэ түмэр замай станци бариха даабаряа болзорһоонь холо урид дүүргээд, Тындэ шадар хоёрдохи станци бодхожо эхилбэ. Москва хотын ажалшадай түлөөлэгшэд БАМ-ай түб Тындэ городто ехэ хэмжээнэй барилга хэнэ. Ленинград хотын барилгашад Байгалай хойто эрьедэ Северобайкальск город барижа байнхай. Һүүлэй мэдээгээр, эдэнэр 50 мянган дүрбэлжэн метр саг үргэлжын байра, 1119 үхибүүдэй һураха дунда һургуулиин байшан, магазин, аптекэ, 270 үхибүүдэй хоёр саад, яслиин байшангуудые ашаглалгада тушаажа, даабаряа үлүүлэн дүүргэбэ. Азербайджанай, Узбегэй, Литвагай болон бусад союзна республикануудай, Красноярска хизаарай, Харьков, Ташкент городуудай ажалшад БАМ-ай барилгада эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, бага бэшэ хубитаяа оруулалсаа. Эдэнэр саашадаа бүри һайнаар энэ шухала хэрэгтэ хабаадалсажа, БАМ-ые болзорһоонь урид саг үргэлжын ашаглалгада тушааха гэһэн хараа зорилгыемнай бэелүүлэлсэхэ зэргэтэй.

— Бүхы совет арадай хабаадалгатайгаар, хүсэл оролдолгоор БАМ-ай һүүлшын «алтан залгалаа» болзорһоо холо урид холбогдобо. Ленэһээ Амар хүрэтэр ашаанай поезднууд ябажа эхилхэнь. Саашадаа барилгашадай урда ямар зорилго табигдана гээшэб!

—БАМ-ай барилгые гол түлэб дүүргэжэ, Амар мүрэн тээшэ ашаанай поезднуудые ябуулха гэһэн шиидхэбэри КПСС-эй XXVI съезд баталан абаа бэлэй. БАМ-ай олон мянган барилгашад энэ асари ехэ хараа зорилгонуудые бодото дээрэнь бэелүүлхын тула үргэн социалис мүрысөө дэлгэрүүлжэ, арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын үдэрһөө муу бэшэ үрэ дүн түйладаг байгаа. «Нижнеангарсктрансстрой», «БАМстройпуть» трестнүүдэй коллективүүд илангаяа шалгардаг бэлэй. Энэ хоёр трестнүүдэй хүдэлмэришэд айхабтар ехэ хэмжээнэй барилга хээ, хэнэшье. Байгша оной гурбадахи квартал соо Витимһээ Кодарай хаданууд хүрэтэр габшагай ажалай участок дээрэ 35 мянган хүдэлмэришэд үдэр һүниие илгангүй ажаллажа гараа. 2500 автомашина, 300 бульдозер, 290 экскаватор болон кранууд хоёр-гурбан халаанай турша ашаглагдаа. Түмэр замай далан дээрэ 25 миллион кубометр хайр шорой богони болзорой туршада адхагдаа бшуу. Иигэжэ барилгашаднай [illegible] тон ехэ дүршэл шадабаритай болоо гэжэ онсолон тэмдэглэлтэй.

«БАМстройпуть» трестын эрхим хүдэлмэришэн И. Варшавский, «Нижнеангарсктрансстрой» трестын суута хүдэлмэришэн А. Бондарь гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг бригадануудай коллективүүд рельс табиха хүдэлмэри хурдан түргэноор, шадамар бэрхээр хэдэг. А. Бондариин бригадын гэшүүд Байгалай хадануудһаа Шэтын областиин Балбухта нютаг хүрэтэр 609 киломе… да рельс табижа, … амжалта түйлаа. Ёһотой… тарнууд БАМ дээрэ ур… рана.

Теэд БАМ-ай барил… рэхэнь үшөөл үды гэ… даа. Энэ барилгада … логдоһон мүнгэнэй ор… хахадынь шахуу ашаг… байна. Байгалай эрьеһэ… хүрэтэр түмэр замай 5… ци, город посёлогууд… рижа, саг үргэлжын … гада тушааха ёһотойбд… лануудай дунда бүтэ… һан шулуу адхажа б… хүдэлмэри бүри һайнаар … ха хэрэгтэй. Усть-Кут… тим хүрэтэр түмэр харг… трижүүлхэ хүдэлмэри … эхилээ. Вагонно, локомо… томо-томо депонууд, … нууд, байрын гэрнүүд, … гуулинууд, соёлой байш… столово болон магазин… саг үргэлжын ашаглалга… шааха болонобди. Са… хэлэхэдэ, БАМ-ай бари… арбан нэгэдэхи, арбан … дохи табан жэлнүүд соо … ехэ хэмжээнэй барилга … жэ, Ленэһээ Амар мүр… рэтэр баригдаһан түмэр … гые саг үргэлжын ашаг… да бүхыдэнь тушааха … хүсэ шадалаа элсүүлхэ … бшуу.

БАМ-ай барилгашадай … хэрэгээр түрэл Коммунис… тиимнай ЦК, совет прав… ство ходол һонирхожо … даг, али бүхы туһаламжа … гэдэг, шанга эрилтэ … шье. Байгша оной июн… рада КПСС-эй ЦК-гай П… бюрогой гэшүүн, СССР-эй … нистрнүүдэй Соведэй … лэгшын Нэгэдэхи орлогш… Алиев, удаань август … КПСС-эй ЦК-гай секре… Н. И. Рыжков гэгшэд … ай барилгашадта ерэжэ, … хэрэгыень һайса хаража … дэр сэгнэлтэ үгэһэн … юм. КПСС-эй ЦК БАМ-ай … рилгашадые ажалайнь … тануудаар олон удаа … шалһан, эгээл үндэр бү… түйлажа, энэ асари ехэ б… гые болзорһоонь урид … гэжэ, саг үргэлжын аша… гада тушаахыень уряалжа … даг гээшэ. Коммунис пар… табиһан зорилгонууды … бэелүүлхэ гэжэ БАМ-ай б… гашад яһала оролдоно. Б… ай барилгашадай ол… оролдоһоной ашаар … жэлэй даабариһаа гадуур … миллион түхэригэй б… хэгдээд байна. БАМ-ай … барилгашад арбан но… табан жэлэй дүрбэн … даабари болзорһоонь … дүүргээд, 1985 оной тус… барилга хэжэ эхилэнхэй. Т… портна барилгашад хор… зуун жэлэй асари ехэ Бай… Амарай түмэр замай б… га саг соонь дүүргэхын … оролдожо, баатаршалга… маар урагшаал дабшана, … дэнэй хэхэ ажал үшөө … хизааргүй ехэ гээшэ. Б… барилгашад эдэ бүгэдые … соонь хэжэ дүүргэхын … һоо оролдохол байха.

ДАБААНҺАА КУАНДА ХҮРЭТЭР

Северобайкальск, Байгалай эрьедэхи Курлы хушуун дээрэ баригдажа эхилээ бэлэй. Тэрээндэ 1980 оной ноябрь һараһаа городой «эрхэ түлөөлэлгэ» олгогдобо. **Майханууд, вагончигууд болон саг зуурын гэрхэнүүд соо байрлажа, барилга эхилһэн хүдэлмэришэд табан дабхар байрын хэдэн гэрнүүдые, үхибүүдэй ясли болон саадуудые, хоёр** дунда һургуулиин байшангуудые, поликиникэ, амбулатори, «Байгал» гэжэ соёлой байшангые, почтын гэр болон олон магазинуудые, столовонуудые богонихон саг соо бодхожо үрдеэ.

Северобайкальск хадаа Байгал-Амарай түмэр зам дээрэхи узловой томо станци болонхой. Эндэ хэдэн олон томо промышленна болон транспортна предприятинууд … рилгын эмхинүүд байгу… данхай. Тэдэнһээ эгээл … коллективынь хадаа «Нижне… ангарсктрансстрой» трест, … рэнэй мэдэлэй һалбари… болоно.

Ороной элдэб олон үн… яһатанһаа нэгэдэн бүрид… тус хотынхид «бидэ интер… циональна залуу город… ээдэбди» гэжэ омогорхо… омогорхохо дүүрэн эрхэ… шье.

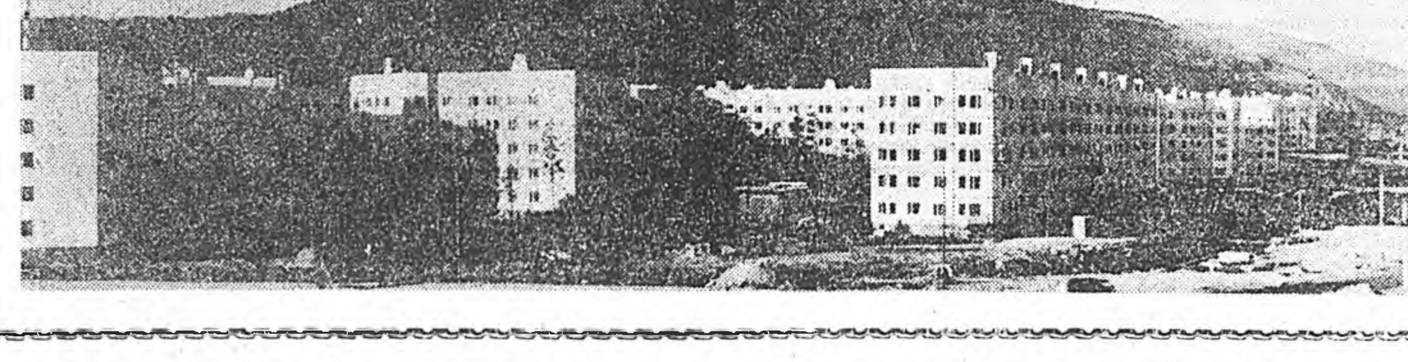

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Эн… городто ажаһуудаг «БАМ… нельстрой» гэжэ барилгын … равлениин 1-дэхи автоба… жолоошодой комсомол-зал… шуулай бригадын бригад… Сергей Сонкев. 2. Барилга… дай түрүүшын майхан… Саанань Байгалай саһа … һоор хушагдаһан Байгалай … данууд ербылдэнэ. 3. Ш… городой түхэл шарайе … лэһэн табан дабхар бай… гэрнүүд.

Совет орон дотор

ЕРЭЭДҮЙН УРГАСА ТУХАЙ АНХАРАЛ ОРОЛДОЛГО

СТАВРОПОЛЬ. Агууехэ Октябриин һаиндэртэ зорюулагдаһан КПСС-эй ЦК-гай уряануудһаа абтаһан таряашадта хандаһан «Ерээдүйн ургасада—анхарал оролдолго!» гэһэн үгэнүүд талата Ставрополиин колхоз, совхозуудта ажалай габшагай вахтын эршые шангадхаба. Тэдэнэр намарай орооһото ургамалнуудые таряжа дүүргэбэ. Хизаарта хэзээ хэзээнэйхидэл, тон ехэ талмайда —1700 мянга шахуу гектарта орооһото ургамалнууд таригдаа юм.

Түсэбтэ табан жэлые түгэсхэхэ ерэхэ жэлэй ургаса тухай хаа хаанагүй анхарал оролдолго гаргана. Жэшээлбэл, таряалангай горитой ехэ талмайда намарай шэниисэ түрүү арга технологёор түрүүшынхеэ таригдаһан байна. Эрхим агротехническэ болзорто минеральна үтэгжүүлгэнүүд нормын ёһоор тараагдаа. Гербицидүүдые тарааха агрегадуудай ябаха зуруудууд поли дээрэ орхигдоһон байгаа.

Түрүү арга технологёор орооһо таряжа ургуулхада, тэрэ байгаалиин бэрхэшээлнүүдые бэлээр дабадаг гэжэ дүй дүршэл харуулна. Тарилгын талмайе үргэдхэнгүйгөөр, түсэбтэ табан жэлэй түгэсхэхы жэлдэ ставрополиинхид 600 мянган тонноор ехэ орооһо суглуулха гэжэ хараална.

НАВИГАЦИИН ХАҺА ДҮҮРЭБЭ

ДУДИНКА. (Красноярска хизаар). Энэ жэлэй навигациин гол мүрэнэй һүүлшын суднанууд Арктикын Дудинка портһоо Енисей мүрэнөөр уруудажа эхилээ.

Холын Хойто зүгтэ тон шухала богони болзорой кампани дүрбэ һараһаа үлүүтэйхэн үргэлжэлһэн байгаа. Гэбэшье гол мүрэнэй болон портын хүдэлмэрилэгшэдэй габшагай ажалай, судануудай ашаае буулгаха, ашаха хүдэлмэридэ бригадна подряд хэрэглэһэнэй, хүдэлмэри үргэлжэ дээрэнь оньһожоруулһанай ашаар мүнөө жэлдэ ашаанай эрьесые хэдэн мянган тонноор дээшэлүүлжэ, түсэбөө горитойгоор үлүүлхэ арга олгоһон байна. Норильскын промышленна район ба Таймырай автономито округ үбэлэй һарануудта хэрэгтэй бүхы юумээр хангагдаһан, пассажирнуудые зөөхэ түсэб үлүүлэн дүүргэгдэһэн байна.

Дудинкын далайн причалнуудай дэргэдэ урдынхяараал халуун хүдэлмэри бусална. Хойто далайн замаар бэелүүлэгдэдэг түхэреэн жэлэй навигаци үргэлжэлһөөр.

УРЕНГОЙН ПОРТ УРГАНА

УРЕНГОЙ (Ямало-Ненецкэ автономито округ). Уренгой гэжэ һуурин тосхоной гол мүрэнэй портын хоёрдохи комплекс ашаглалгада оруулагдаа. Пур мүрэнөөр ехэ диаметртэй сорго хоолойнууд эндэ асарагдаа.

Баруун Сибирь дотороо газ эгээл ехээр олзоборилдог районой түбтэ Уренгойн порт оршодог юм. Эндэ газай уурхайнууд эршэмтэй түргөөр ашаглагдадаг, сорго хоолойнууд, вахтова һуурин тосхонууд баригдана, геологиин бэдэрэлгэнүүд эршэмтэйгээр хүгжөөгдэнэ. Эндэ асарагдадаг ашаанай зарим хубиинь Уренгойн гол мүрэнэй порт хүлеэн абадаг юм. Хоёрдохи комплексын ашаглалгада оруул… дахада, тэрэнэй хүсэн хоёр… дахин дээшэлхэ байна.

Порт саашадаа хүгжөөгдэнэ. Мүнөө тэрэ миил ашаа ту… шаажа абадаг, харин ерэх… жэлһээ эхилжэ энэ гавань дам… жуулгын томо пункт болохо… юм. Түмэр замаар Уренгойдо… асарагдаһан ашаан эндэһээ… Пур, Таз гэжэ мүрэнүүдээр хо… лын районуудта хүргэгдэжэ… байха.

...ОВЕДҮҮДЭЙ ...ДЭЛМЭРИ ТҮСЭБЭЙ ...ООР ЯБУУЛАГДАНА

...Манай депутадуудай бүлэг хүдэлмэреэ яажа эмхид...—гэһэн асуудалтайгаар манай корреспондент Буряа... АССР-эй Верховно Соведэй депутат А. А. Дамарадта ...һан байна.

...рэнэй үгэһэн харюу эндэ тобшохоноор толилогдоно.

...зарлалай һунгал... болоһон Ключев... Хуушан-Бэрээнэй Соведүүдэй эмхидхэ... сессинүүд дээ... бүлэгүүд бай... юм. Юрэнхыдөө ...дай бүлэгүүд ажал... коллективүүдые гүрэнэй ...дүүргэхэ, үзэл сурта... хүмүүжүүлгын хү... наринжуулан һай..., һунгагшадай захяа... дүүргэхэ, Соведэй шиидхэбэринүүдэй ...н хойноһоо хинал... талаар элсүүлхы ...лмэри ябуулдаг гээ...

...дай бүлэгүүд ню... Соведэй холын хараата ...ноор, өөрынгөө хү... эрхилдэг юм. Эдэ ...гүйсэдкомууд саг ...туһаламжа үзүүлжэ ...Шулуута тосхоной де... бүлэгые сельсове... дайнай ба ажа... А. И. Сафонеева, ...Бэрээндэ — депутат ... хүтэлбэрилдэг.

...тайн леспромхозой ...дай бүлэг предприя... ...гаантай, ниитын эм... нягта холбоотой... хүдэлмэреэ ябуул... ашаар энэ бүлэ... тосхонойнгоо ажа... өөрынгөө нүлөөе ...шададаг. Тодорхойл... И. Сафонеевэй хүтэл... бүлэг 14 депутадһаа ... Тэдэнэрэй мэдэлдэ ...дай тусхай таһал... Стенднүүд дээ... хүдэлмэриин түсэб, де... дежурлаха список, ...тэй уулзаха график ...нялгаатай. Таг дээ... ...бтэр соонь депутадуу... хэһэн хүдэлмэри ...эдэй уулзаһан ту... ...лнүүдэй данса ...һунгагшадай захяа... зэргэ дүүргэгдэ... тухай тэмдэглэг...

...шадай списогтэй дан... дотор ажалшадһаа ...дурадхалнууд болон ...бэшэгдэнэ. Мүн ...хэмжээнүүдэй абтаһа... лэ эндэһээ мэдэжэ ... Эсэстээ, депутадуу... заседани хээзэ ...ямар асуудал зүб..., ямар хэмжээ...нүүдые абаһан тухай мэдээсэгдэнэ.

Депутадуудай бүлэгүүд кварталда 2—3 дахин заседани үнгэргэдэг. Һуурин тосхондоо модо тариха, болбосон түхэлтэй болгохо, ариг сэбэрые сахиха тухай, һунгуулиин округуудта депутадуудай ябуулдаг хүдэлмэри, дайнай ба ажалай ветерануудай гэр байра заһабарилха гэхэ мэтэшэлэн асуудалнууд зүбшэгдэдэг. Эдэ бүлэгүүд һургуулинуудтай, эхэнэрнүүдэй соведүүдтэй, милициин хүдэлмэрилэгшэдтэй нүхэдэй сүүдүүдтэй нягта холбоотой юм. Бүлэгэй заседанинууд дээрэ ажалай журам эбдэһэн гү, али гэртээ шууяа татадаг хүнүүд хэдэ дахин зүбшэн хэлсэгдээ.

Тэрэшэлэн бүлэгэй гэшүүд электрын элшэ хүсэ гамтайгаар гаргашалгые хинаха талаар үнгэргэгдэдэг рейднүүдтэ эдэбхитэйгээр хабаадана. Тиигэхэ зуураа һунгагшадай захяанууд хэр зэргэ дүүргэгдэнэб гэжэ шалгадаг. Тэдэнэй оролдолгоор һунгагшадай олонхи захяанууд мүнөө дээрээ дүүргэгдээд байна.

Социально-соёлой болон һуудал байдалай олон асуудалнууд урагшатайгаар дүүргэгдэнэ. Байгша ондо банно-прачечна комбинат, үбэлэй хоёр теплицэ ашаглалгада оруулагдаа, социально-соёлой 15 объект заһабарилагдаа. Тиихэдэ гэр байрануудые һэльбэн шэнэлхэ талаар ехэ хэмжээнэй хүдэлмэри ябуулагдаа. 8 гэр капитальнаар заһабарилагдаа, 3894 дүрбэлжэн метр талмайтай 22 гэр ашаглалгада үгтөө. Тиихэдэ 14700 дүрбэлжэн метр үйлсэ, 5400 дүрбэлжэн метр харгы асфальтаар хушагдаа, 300 метр ута хаалтанууд баригдаа.

Шулуутайн леспромхоздо 5 һургуули (3 дунда, найман жэлэй 2) бии юм. Эдэ һургуулинуудай һурагшадай ажаллаха ба амарха лагерь түхеэрэгдэнэ. Тэдэ үхибүүдтэ мүн лэ мастерскойнууд баригдажа үгтөө.

Дунда һургуули дүүргэһэн олонхи үхибүүднай хүдөө нютагтаа ажаллахаар үлэнэ. Эндэ мүн лэ манай депутадуудай бүлэгүүдэй үүргэ ехэ гэжэ һанагдана.

З. Шухалын шухала удха шанартай гайхамшаг БАМ-ые бүхы оромнай барина. Тэрэнэйл аша туһаар Байгал-Амарай түмэр замаар поезднуудай ходоро ябалга жэлээр урид нээгдэбэ бшуу. Габшагай ажалаараа суурхагшадые тооложо барамаар бэшэ.

Валентин Толстоухов, Александр Бондарь, Вячеслав Аксенов, Виктор Лакомов, Николай Рябков, Вячеслав Бритиков болон бусад олон барилгашад орон доторoo суурхаа, БАМ-ай барилгые алдаршуулаа.

Хэды олон хадануудай боориин шулуун хушуунууд түгдэрэ түнхигдөө гээшэб! Оёоргүй гэхээр намаг налхитай, шэдхэ һэбхүүлтэй ой соогуур али зэргын ехэ шорой шулуун обоологдоо гээшэб? Дошхон урасхалта гол мүрэнүүд дээгүүр түмэр хүүргэнүүдые табиха гээшэ нилээд лэ хүшэр хүдэлмэри ааб даа. Хэды тиимэ байбашье һаань, БАМ-ай барилгашад гэдэргээ харангүй, тунхарингүй урагшаал гэхэ гү, али зүүн зүг шэглэн урагшаа дабша дабшаһаар Буряад оронойнгоо хилэ дабажа, Шэтын областиин оршом дээрэхи Балбухта разъезд хүрэбэ.

1984 оной сентябриин 29. Александр Бондариин ба Иван Варшавскиин хүтэлбэрилдэг суута коллективүүд хоёр тээһээ эндэ уулзажа, шпалануудта бүхэлжэ хадаһан һүүлшынгээ «алтан залгалаа» табижа, бүхы түмэр замые үргэлжэдэнь хэтын хэтэдэ хүдэлхөөр холбобо.

3102 километр «булад һудал» нэгэ сохисоор доһолжо, холын хойто Транссиб албаяа хэжэ эхилбэ!

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. А. Бондариин хүтэлбэрилдэг бригадын коллектив һүүлшын «алтан» залгалаа холбон табиһан байна. 2. Тус бригадын гэшүүд Ю. Лебедченко (зүүн гарһаа) А. Тагидзе, В. Рубан, Б. Пытеев, Р. Гиниятулин, В. Гримутский, З. С. Халсаханов ба Л. Власов. 3. Хоридохи зуун жэлэй асари ехэ барилга — Байгал-Амарай түмэр замай һүүлшын «алтан залгалаа» табигдажа байна.

С. Бэлдуевай фото-зурагууд.

ДАБААНҺАА КУАНДА ХҮРЭТЭР

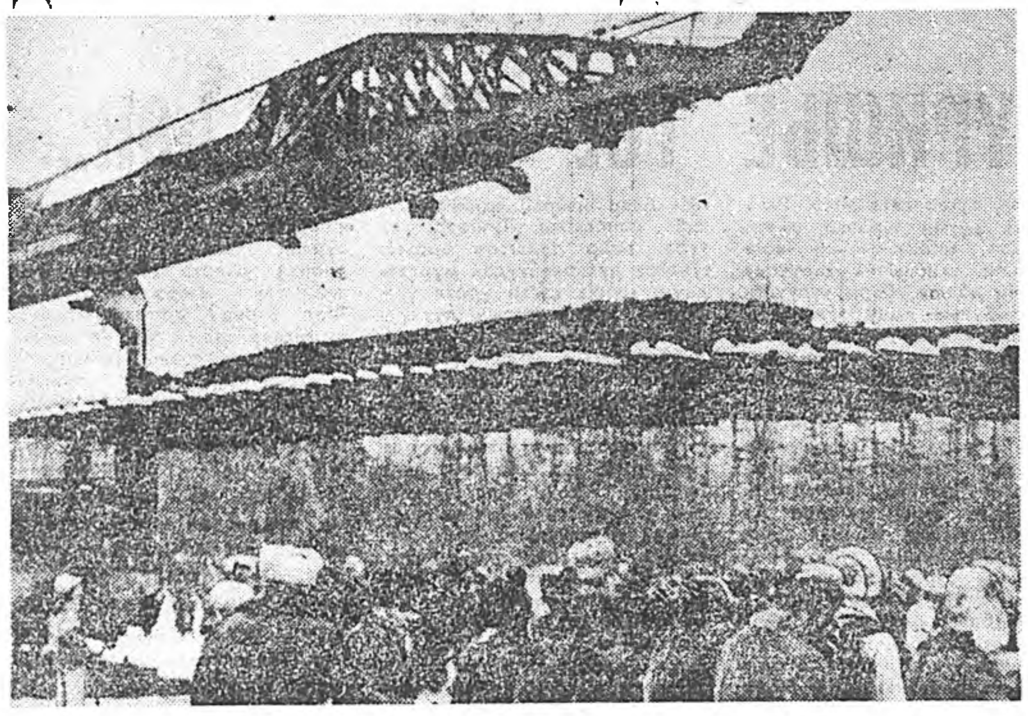

СОЦИАЛИС ОРОНУУДААР

ГАБШАГАЙ АЖАЛАЙ АШААР

БРАТИСЛАВА. Зүүн-Словацка областиин «Вояны» гэжэ электростанциин коллектив ажалай ехэ илалта туйлаба. Энергетигүүдэй габшагай ажалай, заһабарилгын хүдэлмэриин графигуудые наринаар сахиһанай ашаар тус ТЭС байгша табан жэлэй (1981—1985 онууд) даабаринуудые болзорһоонь урид дүүргэжэ, оронойнгоо арадай ажахыда 21 миллиардһаа дээшэ киловатт-час элекрын элшэ хүсэ үгэһэн байна.

Советскэ Союзай техническэ туһаламжаар тус электростанци баригдаһан байгаа. Тэрэ Зүүн-Словакиин эгээл томо промышленна предприятинуудай нэгэниинь болонхой. Хэзээ нэгэтэ гээгдэнги байһан районда арадай засагай жэлнүүдтэ болоһон социально-экономическа ехэ хубилалтанууд энэ барилгын жэшээ дээрэһээ харагдана. Словакиин энергетикын жэгдэ хүгжэлтэдэ ТЭС-эй коллектив горитой хубитаяа оруулдаг. Энэ үедэ тэрэнэй бүтээсэ 30 дахин ургаа юм. Энэнь индустриие ба хүдөө ажахые элшэ хүсөөр бүри һайнаар хангаха арга олгоо.

КПЧ-гэй XVI съездын шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр энэ табан жэлдэ ЧССР-эй энергетигүүдэй урда орёо зорилгонууд табигдана. Орон дотор жэл бүри электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгэ 80—83 миллиард киловатт-часта хүрэхэ зэргэтэй. Тиихэдээ СССР-эй туһаламжаар баригдажа байһан атомна электростанцинууд энэ хэмжээнэй 17 шахуу процентые үгэхэ болоно.

МОНГОЛ БА СОВЕТ ХҮДЭЛМЭРИШЭДЭЙ АЖАЛААР

УЛААН-БААТАР. Дарханай гэр барилгын комбинадта бүтээгдэһэн үргэлжэ ханануудаар бодхоогдоһон мүнөөнэй шэнэ гэрнүүдтэ 25 мянганһаа дээшэ хүн орожо толлобо.

Жэлэй түсэбтэ даабаринуудые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө социалис мүрысөөн комбинадта үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Монгол ба совет мэргэжэлтэдэй интернациональна эбтэй коллектив эндэ хүдэлдэг. Совет һурган хүмүүжүүлэгшэдэй хүтэлбэри доро мянгаад шахуу монгол хүдэлмэрилэгшэд элдэб мэргэжэлнүүдые шудалаа юм. Предприяти дээрэ совет барилгашадай түрүү дүй дүршэл шудалагдадаг, түрүү арга технологи нэбтэрүүлэгдэдэг. Һүүлэй 20 жэлдэ СССР-эй туһаламжаар республика дотор арадай ажахын 700 объект, тэрэ тоодо 150 промышленна предприяти баригдаһан байна. Монголой индустриин бүхы продукциин хахад шахуу хубиие тэдэнэр үйлэдбэрилдэг.

ШЭНЭ ИНСТИТУТ НЭЭГДЭБЭ

ПНОМПЕНЬ. НРК-гай ниислэл хотодо шэнэ дээдэ һургуули — экономическа институт нээгдэбэ. Тэрэнэй табан факультедтэ хүдөө ажахын, промышленностиин, барилгын, ороной финансова ба түсэблэлгын зургаануудай ерээдүйн мэргэжэлтэд һураха юм. Энэ хадаа Кампучиин Арадай Республикада байгуулагдаһан таbадахи дээдэ һургуули болоно. Эндэ университет, Кхмеро-совет хани барисаанай нэрэмжэтэ дээдэ политехническэ институт, хариин хэлэнүүдэй институт ба багшанарай институт хүдэлдэг. Үнгэрһэн табан жэлдэ эдэ һургуулинуудта 600 гаран доктор фармаколог, инженер, дээдэ һургуулинуудай багшанар, эхин ба дунда һургуулиин 800 багшанар һуража гараа.

Пол-Подой хархис бүлэгөөрхидэй засагта байлгын хүшэр хүндэ хойшолонгуудые усадхаха талаар Кампучиин Арадай Революционно партиин ба бүхы арадай ехэ хүдэлмэриин ашаар дээдэ һургуули хүгжөөхэ талаар амжалтанууд туйлагдаа юм. 1979 оной январьда ороной сүлөөлэгдэхэдэ дээдэ эрдэмтэй 8 мянган хүнһөө оройдоол 200 хүниинь амиды үлэһэн байгаа юм. Бэшэ хүнүүдынь, мүн диилэнхи олонхи студентнүүд алуулһан байгаа.

«МҮНӨӨДЭРЭЙ СОВЕТ РОССИ» ГЭЖЭ ВЫСТАВКЭ СОФИДА

СОФИ. «Мүнөөдэрэй Совет Росси» гэжэ выставкэ ниислэл хотын «Универсиада» гэжэ залда нээгдээ. Болгариин социалис революциин 40 жэлдэ ба Агуу ехэ Октябриин социалис революциин 67 жэлэй ойдо зорюулагдаһан болгар-совет хани барисаанай үдэрнүүдэй хэмжээн соо тэрэ эмхидхэгдээ юм. Россин Федерациин экономическа, научно-техническэ, соёлой ба социальна туйлалтануудые экспозици үргэнөөр харуулна, коммунизм байгуулха, газар дэлхэй дээрэ амгалан тайбан байдал сахихын түлөө тэмсэлэй хэрэгтэ совет республикын оруулдаг хубита тухай тодорхойгоор хөөрэнэ.

«Советскэ Союз — Болгари: хани барисаанай ба харилсаа холбооной замаар» гэжэ темэ амяараа зал соо харуулагдана. Ород ба болгар арадуудай хоорондохи хани барисаан, тэдэнэрэй зуун жэлэй холбоон тухай документнүүд хөөрэнэ.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнда совет арадай туйлаһан илалтын 40 жэлдэ тусхай стенд зорюулагданхай.

(ТАСС).

ХИЛЫН СААНАҺАА ТАСС АПН.

МНРП-гэй ЦК-гай ТОГТООЛ

УЛААН-БААТАР. Фашизм болон милитаризмые Советскэ Союзай бута сохижо, туйлаһан Илалта хадаа социалис Эсэгэ ороноо хамгаалха тухай Ленинэй һургаалай илан мандалгын, социалис ниитын байгуулалтын хүсэл түгэс, марксистско-ленинскэ үзэл сурталай илагдашагүй байлгын, Коммунис партиин болон совет арадай бата бэхи байлгын, Соведүүдэй ороной бүхы арадуудай эбдэршэгүй бата хани барисаанай нягта жагсаалай толотом гэршэ жэшээ болоһон байна гэжэ «Германиин фашизмые, Японой милитаризмые илаһаар 40 жэлэй ойе һайндэрлэхэ тухай» МНРП-гэй ЦК-гай тогтоол дотор тэмдэглэгдэнэ.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай түүхэтэ һургаалнууд империализмын ээрхэг түримхэй хүсэнүүдтэ, дайн дажар үүдхэхые һэдэдэг бүхы хүсэнүүдтэ шанга һануулга болоно гэжэ документ дотор хэлэгдэнэ. Гол шухала юумэниинь юуб гэхэдэ, дайнай эхилшэгүйдэ эб найрамдалай түлөө тэмсэхэ хэрэгтэй. США болон тэдэнэй тала барингшад манай бүмбэрсэг дэлхэйн элдэб районуудтахи байдалые улам түгшүүрилтэй болгоно, дэлхэй дээрэхи сэрэгэй-стратегическэ хүсэнүүдэй тэнсүүрие бурую һүргэнэ, Советскэ Союз болон бусад социалис оронуудһаа сэрэгэй булюу хүсэтэй болохые оролдоно.

ЭЛИТЭ ЕХЭ ҮҮРГЭ

УЛААН-БААТАР. КПСС-тэй, Советскэ Союзай арадуудтай хани барисаа, харилсаа холбоо тогтоолгын алдарта ёho заншалнуудтаа МНРП, Монголой правительство болон ороной бүхы арад түмэн саашадаашье үнэн сэхэ байха юм гэжэ МНРП-гэй ЦК-гай орган — «Үнэн» газетэ тэмдэглэнэ.

Совет-монгол хани барисаанай, хоёр ороной ба арадуудай харилсаа холбооной гол ёhонууд хэлбэришэгүй юм гэжэ газетэ Агуу ехэ Октябриин һайндэртэ, совет-монгол харилсаанда зорюулагдаһан түрүү бэшэг соогоо бэшэнэ. Социализм байгуулгада арадай Монголой туйлаһан бүхы амжалтанууд хадаа хүн түрэлтэнэй хүгжэлтын түүхэдэ шэнэ үе саг нээһэн Агуу ехэ Октябриин Эхэ оронтой интернациональна хани барисаае, али бүхы харилсаа холбоое саг үргэлжэ бэхижүүлгын үрэ дүн болоно гэжэ «Үнэн» газетэ онсолон заана. Монголой ажалшад Советскэ Союз болон социалис хани нэгэдэлтэ бусад арадуудтай аха дүү ёhоной харилсаа холбоогоо саашадань хүгжөөхые, национальна бэеэ дааһан байдалайнгаа, социальна хүгжэлтэ дэбжэлтын түлөө, империализм ба хархис хүсэнүүдтэ эсэргүүсэн тэмсэдэг Азиин, Африкын, Латинн Америкын гүрэнүүдтэй дайшалхы һаналаа нэгэдэлгөө бэхижүүлхые шиидэнхэй байһанаа Монголой ажалшад мэдүүлнэ.

ПОЛИТИЧЕСКЭ АРГААР ШИИДХЭХЭ

НЬЮ-ЙОРК. Түбэй Америкэдэ эб найрамдал хангаха, харилсаа холбоо тогтоохо талаар тэдэнэй зохёоһон актые дары түргөөр баталхыень энэ райондохи гүрэнүүдые уряалһан тогтоолой проектые Венесуэлэ, Колумби, Мексикэ болон Панама ООН-ой Генеральна Ассамблейн XXXIX сессиин үзэмжэдэ табиба.

Бүхы оронууд «Контадорско актын зорилгонуудые, гол ёhонуудые хэлбэришэгүйгөөр сахиха ёhотой» гэжэ «Контадорско бүлэгэй» түлөөлэгшэд тэмдэглэнэ. Ушар байдалай ямараар хүгжэжэ байһан тухай ООН-ой Генеральна секретарьта мэдээсэхэ, энэ тогтоолой бэелүүлэгдэжэ байһан тухай элидхэлые 1984 оной декабриин 15-haa хойшо болгонгүй табиха гуйлта тогтоолой проект дотор бии.

«Контадорско бүлэгтэ» хабаадагшадай, Никарагуагай, Кубын табиһан асуудалнуудые политическэ аргаар шиидхэхэ бүхы хүсэлэл оролдолгонуудые США тапалдуулжа байна. Тиигэжэ Түбэй Америкэдэхи байдалые улам түгшүүрилтэй болгожо байһаниинь мэдээжэ.

ЭЭЛЖЭЭТЭ СЕССИ

КУВЕЙТ. Кувейдэй Национальна суглаан (парламент) ээлжээтэ сессидээ суглараа. Ороной премьер-министр шейх Саад Абдалла Ас-Салем Ас-Сабах депутадуудай урда үгэ хэлэхэдээ, правительствын гадаадын политическэ ажал ябуулгада тогтобо. Персидскэ тохойн оршондо аюулгүй байдал хангаха гээшэ энэ районой гүрэнүүдэй түбхын түрүүшын зорилго болоно, тэдэнэй дотоодын хэрэгүүдтэ гадаадын оронуудай хамааралсалга эрид шууд заһсуулагдаха ёhотой гэжэ Кувейт тоолоно гээд тэрэ мэдүүлээ.

Кувейдэй гадаадын политическэ хараа шэглэл ямаршье бүлэглэлнүүдтэ хабаадахагүй байлгын, нэгэ нэгэеэ хүндэлэлгын, национальна аша туһаяа хамгаалгын гол ёhонуудта саашадаашье үндэһэлхэ байна гэжэ премьер-министр хэлэбэ.

Бусад араб гүрэнүүдтэй хамта манай орон Ливандахи шуһа адхаралгата дайе болюулхын, Палестинын асуудалые шиидхэхын тула хүсэлэл оролдолгонуудаа үргэлжэлүүлхэ юм гэжэ шейх Саад тэмдэглээ. Энэ райондохи аюулгүй байдалда ургаг тонoo татажа байһан Иранай ба Ирагай хоорондохи дайн байлдааe дары зогсоохын түлөө Кувейт тэмсэнэ гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

НАЦИОНАЛЬНА ҺАЙНДЭРЭЙ ХҮНДЭЛЭЛДЭ

ЛУСАКА. Ороной национальна һайндэртэ — бэеэ дааһан байдалтай болоһоор 20 жэлэй ойдо зорюулагдаһан сэрэгэй парад Замбиин ниислэл хотодо болобо.

Республикын парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэдэн, гадаадын айлшадай гараад байһан трибунануудай урдуур Замбиин зэбсэгтэ хүсэнүүдэй сэрэгшэд жэгдэ алхасаар үнгэрбэ. Бэеэ дааһан ба дулдыданги бэшэ байдалдань халдаһан али бүхы ябуулганууднаа ороноо хамгаалхаар бэлэн байһанаа тэдэнэр харуулаа.

АФГАНИСТАНАЙ ДОТООДЫН ХЭРЭГҮҮД

КАБУЛ. Афганистанай Демократическа Республикын дотоодын политика эб найрамдал хангаха, арадуудай хоорондо хани барисаа тогтоохо, эрхэ сүлөө ба национальна бэеэ дааһан байдалаа хамгаалха талаар шэглүүлэгдэнхэй байна гэжэ Афганистанай Арадай-демократическа партиин Генеральна секретарь, ДРА-гай Революционно Соведэй Түрүүлэгшэ Б. Кармаль Мексикын хэблэлдэ интервью үгэхэдөө мэдүүлөө.

Гүрэнэй уласхоорондын нэрэ хүндэ үдэрһөө үдэртэ дээшэлжэ байна гэжэ Б. Кармаль тэмдэглээ. Мүнөө үедэ ДРА дэлхэйн 80 оронтой дипломатическа харилсаа тогтоонхой. Бүлэглэлнүүдтэ хабаадахагүй хүдэлөөе эмхидхэгшэдэй нэгэн болохо Афганистан тэрээндэ шухала үүргэ дүүргэнэ.

1978 оной апрелиин революциин илаһанай һүүлээр США түрүүтэй уласхоорондын империализмаар дэмжэгдэһэн контрреволюци ДРА-да эсэргүү соносхогдоогүй дай эхилээ һэн гэжэ тэрэ хөөрөөгөө үргэлжэлүүлээ. Баруунай тагнуулай албанууд ДРА-гай дотоодын хэрэгүүдтэ бүдүүлигээр хамааралсана гэжэ Б. Кармаль мэдүүлбэ.

ДЭЛХЭЙН БҮХЫ АРАДУУДАЙ АША ТУҺАДА

НЬЮ-ЙОРК. Ядерна дайе зайсуулан сараха, буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хязаарлаха бүлэг совет үүсхэлнүүд мүнөө үеын үндэһэн шухала асуудалнуудые шиидхэхэ талаар уласхоорондын эмхиин хамтын хүсэлэл оролдолгонуудта шэнэ түлхисэ үгэхэ байна гэжэ ООН-ой Генеральна Ассамблейн XXXIX сессиин нэгэдэхи комитет дээрэ үргэлжэлжэ байһан юрэнхы хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадагшад тэмдэглэнэ.

Эдэ дурадхалнуудые бэелүүлгэ ядерна буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалга зогсоохые, зэбсэгтэ ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хороохые эрмэлзэдэг дэлхэйн бүхы арадуудай хүсэлэл эрмэлзэлдэ харюусана гэжэ СРВ-гэй түлөөлэгшэ Фам Нгак тэмдэглээ. США-гай ээрхэг түримхэй хараа шэглэлдэ зүрюу харша СССР-эй гадаадын политика гансал Советскэ Союзда бэшэ, харин бүхы дэлхэй дээрэ аюулгүй байдал хангаха талаар шэглүүлэгдэнхэй байна гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

Буу зэбсэгүүдые хуряаха, гүрэнүүдэй амгалан ёhoр зэргэ оршохо шухала эрхэ байдал байгуулха арга олгоһон ядерна буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые зогсоохо тухай дурадхалые дэмжэнэбди гэжэ Нигериһээ ООН-ой дэргэдэ саг үргэлжэ байдаг түлөөлэгшэ Б. О. Тонве хэлэбэ. Африка түбиие ядерна буу зэбсэггүй зоно болгохые тэрэ уряалаа.

Индиин түлөөлэгшэ М. Дуби үгэ хэлэхэдээ, ядерна буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые зогсоогоод, саашадаа тэдэниие хороожо эхилхэ тухай дурадхалые бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй хүдэлөөн үргэнөөр дэмжэдэг юм гэжэ тэмдэглэбэ.

США болон тэдэнэй союзнигуудай дан жүрөөдэнэн аюултай хараа шэглэлээ бэелүүлжэ байхадань, СССР болон бусад социалис оронууд дайн байлдааe зайсуулан сараха, зэбсэг хэрэгсэлнүүдые бүтээлгые болюулха, буу зэбсэгүүдые хуряаха гэһэн хараа шугамаа залан сэхээр бэелүүлжэ байна гэжэ Украинын ССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр В. Н. Мартыненко мэдүүлээ. Энэ хадаа ядерна буу зэбсэгүүдые хорооһоной ашаар тэдэниие бүрин хүсэдөөр усадхаха хэмжээнүүдэй тодорхой программа болоно.

...НИИЕ ЯМАРААР ХАНГАНАБ ...ЯР БЭЛЭГЛЭГШЭ

...һөө тэнгэри бүр... байбашье, үдэ тээшэ ...бһараар наран игаа..., уляаһанай шар... ...һан оройнууд тэрэ... айхабтар гоёор ...наадана. Үдэр хо... бүри хүйтэнэй ...дүтэлжэ, хүл доо... шара набшаһа... ...ганахань улам эли ... Энэ үдэр «Аршаан» ... байгаали урданай... ...бүришье гоё һайханаар ...һэн. Бүхэли зундаа ... байһан мододой ... эндэ тэндэ шара ... алтаран, наранай ... холисолдон, нюдэндэ ...торосолдоно. Уран бэ... шулэг, дуундаа маг... ...дааг, жэлэй дүрбэн ...ргалта һайхан гэгдэ... намаршье энэ ша... ...жэ ерэбэ ха юм.

...зоной ажаһуудалай хэ... хангалгын комбина... ...фотограф Михаил Тимо... Макаровай юрын лэ ... үдэр бэлэй. Тиигэбэ... ...дэржа байһан сэсэгүү... ...рлажа байһан набша ...урихан нюдөөрөө хай... ...хараxадань, тэрэнэй ша... ...маршьеб хүнгэхэн гу... ...тэмдэг үзэгдөөд, тэрэ ...үгы болошохо юм. Бу... ...ндаа, намартаа, бай... ...нойрһоо һэрин сэ... ...эхилжэ, хэды олон ... энэ һайхан, үзэсхэлэн ...рай хубиханиие тэрэ ... гээшэб? Амарагша... ...дэ манай республи... ...холо ойрын горо... ...хүн зон үсөөн бэшэ ... Тэдэнэй олонхинь ку... ...зашаа соо табяатай ...ндагайн дүрсын ха... байгаад, дүрэеэ аб... ...ехэ дуратайнууд бай... Тиимэһээ Михаил Тимо... ...үдэр бүхэндэ, нара... ...шын сэхэ дээрэһээ ...үеэр эндэ ерэжэ, ху... ...дүрые буулгадаг бо... Тэрэнэй аппарадаа ...буулгажа, газарта тодтэрээндэ дүтэлнэ. — Би ехэ холоһоо амархаяа ерэһэн хүм. Нютагайтнай агаар, үзэсхэлэн һайхан байгаали бэе махабадыемни айхабтар хүнгэн, сарюун болгобо. Энэ һайхан нютаг тухай үхибүүдтээ, ашанартаа заатагүй домоглон хөөрэхэб. Тиимэһээ, хүбүүн, зүрхэ сэдьхэлдэмни дулаанаар һанагдаһан энэ газарта дурасхаал болгон, минии дүрые буулгажа үгыш даа, — гэжэ гуйна.

Михаил Тимофеевич тэрэниие һугадан абаашажа, ангуудай дүрсын хажууда зохидхоноор байлгаад, тээ саанахана ошожо, саг зуура үбгэжөөлые анхаралтайгаар шэртэһэнэйнгээ удаа аппарат руугаа шагаажа «ааляар» гэһэн тэмдэг үгэбэ.

— Һайн даа, хүбүүн. Айхабтар һайхан дурасхаал үлэхэ. Баяр лэ бэлэглэдэг хүн байнаш даа, — гэжэ үбгэжөөл баяртайгаар хэлээд, саашалшаба.

Залуухан басаган хүбүүн хоёр мүн лэ баярта хүртэхэ хүсэлэнтэй байһанаа мэдүүлэн, хайшан гээд зогсоо һаа, һайханаар дүрэеэ буулгуулха тухайгаа зүбшэнэд.

— Энэ хадаа амарагшадай дуратай газарнуудай нэгэн болоно. Иимэрхүү һайхан, хүнэй нюдэндэ абан сасуу торосолдохоор газарнууд манай курортдо олон юм. Зүгөөр би юундэшьеб эндэ ажаллаха ехэ дуратайб, — гээд Михаил Тимофеевич хөөрэхэ юм.

— Хүнэй ажабайдал гээшэ жэгтэйл юм даа. Илангаяа, хүлеэгээгүй тээһээш эридээр хубилан эрьехэдээ. Бүри багаһаа би фотограф болохо гэжэ хүсэгшэ һэм. Ехэ ахамни, абгамни — бултадаа фотографууд байһан юм. Түрэл нютагайнгаа байгаали, ой модонһоо гадна шэнэһэн өөдэ гүйжэ ябаһан хэрмэхэниие гү, али сагаахан шандага тэрэл хэбээрнь дүрыень буулгаад, намда харуулхадань, би гайхалаа барадаггүй бэлэйб. Тэдэнэртэ атаархаадшье абадаг һэм. Тэрэл үедэ түрэл дайдаяань гаража, хайшаашье ошохогүйб, дуулажа, шүлэглэжэ сирахагүйшье һаа, байгаалиингаа гоё һайханиие магтахаб, хүн зониие баясуулхаб гэжэ бодогшо бэлэйб. Харин мүнөө харана ха юмта даа, нэгэ хүсэлни бэелээ, харин нютагтаа үлэхэ гэһэн нүгөөдэ бодолни хүсэлдөөгүй. Тээшье би эндэ, хүршэ буряад орондо, хоёрдохи нютагаа олооб, — гэжэ Михаил Тимофеевич сэдьхэлээ хүдэлгэнэ.

Энэ комбинадта нүхэр Макаров дүрбэдэхи жэлээ хүдэлнэ. Тиихэдээ тэрэ һара бүриингөө түсэбые 130—140 процент дүүргэдэг юм. Хүн зондоо энэрхы дулаанаар хандан, тэдэнэй захилые саг болзор соонь дүүргэжэ, баяр болгон һайханаар, зохидоор буулгагдаһан дүрэнүүдыень бэлэглэдэг. Энээн тушаа хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын комбинадые даагша Николай Федорович Ткачев омогорхон хөөрэнэ. — Манай ажалда ехэхэн анхарал, тэсэбэри хэрэгтэй даа. Бидэнэр, өөһэдөөшье захилшадтаа анхаралтайгаар хандаха ёhотойбди. Энэ талаар Михаил Макарович магтаалтай, — гэжэ омогорхоно.

Михаил Тимофеевичые гансашье комбинадые даагша иигэжэ магтана бэшэ. Курортдо амарагшад тэрэнэй хэһэн ажалые үндэрөөр сэгнэнэ. Хамта ажалладаг нүхэдынь тэрэнэй урагшаа һанаатай, үнэн сэхэ зан абариень һайшаан, үнэн зүрхэнһөө хүндэлдэг. Хани нүхэдынь һайхан сэдьхэлдэнь, арюун бодолдонь талархана.

Михаил Макаров манай хүршэ Эрхүүгэй областиин Шелеховэ һууринда түрэһэн, үдэһэн, энэл дайдаяа магтан дуулахые хүсэһэн намтартай. Гэбэшье тэрэнэй ажабайдал эридээр хубилжа, Михаил буряад ороной Түнхэн нютагай байгаалиие магтаһан дүрэ зурагуудые буулгаха хубида хүртөө. «Энэ нютагта удаанаар түбхинөө гүт?» —гэһэн асуудалда, Михаил Тимофеевич абьяастайгаар харюусана.

— Бүхы наһаараа. Эндэ би наһанайнгаа нүхэрые олооб. Эндэл ажабайдалаа саашань зохёохо хүсэлтэйб. Мүн хүн зондо баяр бэлэглэхэ.

Х. ДАМПИЛОВА.

АЖАЛАЙ ШЭНЭ ИЛАЛТА

...Дрезедэндэхи «Ро...» гэжэ комбинадай коллективай ажалай шэнэ илалта ... ГДР-эй электронно ...мышленностиин түрүү ...приятиин ажалшад «ЕС-...» түхэлэй электронно-...годорхойлхо 400-дахи ... Советскэ Союз эльгээгдэһэн оньһон мэргэн түхеэрэлгэнүүд ехэ хэрэгтэй туһалагшань болонхой.

Секунда соо 450 мянган операци хэхэ аргатай энэ түхеэрэлгэ СССР-тэ ехэтэ һайшаагдадаг юм. Дубнадахи ядерна шэнжэлгэнүүдэй нэгэдэмэл институдта, замбуулинай шэнжэлгэнүүдэй институдта, КамАЗ-да болон бусад олон промышленна предприятинуудта тус комбинадта бүтээгдэһэн оньһон мэргэн түхеэрэлгэнүүд ехэ хэрэгтэй туһалагшань болонхой.

Аха дүү социалис оронуудай дүтэрхы предприятинууд болон эмхи зургаануудтай харилсаа холбоо бэелүүлдэг байһаниинь «Роботроной» ажал ябуулгын илгарһан шэнжэ болоно.

ТОЛИ

Аха үеын хүнүүдэй, мүн бидэнэйшье хэжэ ябаһан ажал хэрэгүүдые үргэлжэлүүлхэ үри хүүгэдэйнгөө «хүлэй дүрөөдэ, гарай ганзагада хүрэхэдэ», эсэгэ, эхэ хүн бүхэн хэды ехэ найдал зоригоо энээнтэй холбодог гээшэб! Тиимэһээ тэдэнэйнгээ бэеэ дааһан хүшэо замда гарахадань, зүбшэл заабаряараа, материальна талааошье туһалһаар байдаг ха юм. Илангаяа тэдэнэй гэр бүлые түбхинүүлхэ шухала сагай тулажа ерэхэдэ, хурим түрэ ямараар үнгэргөө һаа, залуу бүлын, нүхэдэйнь, мүн дүтын түрэл гаралай хүн зоной зүрхэ сэдьхэлдэ мүр сараа үлөөмөөр мартагдашагүй үйлэ хэрэг болохоб гэхэ мэтын олон асуудалнууд тушаа түрэлхид һанаагаа зободог.

Буряадай зарим нютагуудта үнгэргэгдэһэн түрэ найрта би олон удаа хабаадаһан байнаб. Тэдэниие сасуулжа үзэхэдэ, бэе бэеһээ ондо ондоогоор үнгэрдэг байна. Хурим түрын ёһо гуримууд өөһэдын үндэһэтэй, түүхэтэй гэжэ тэмдэглэмээр...

Энээниие лаблахын тула түүхын хуудаһа ираха болонобди. Эрэ хүн нэгэ һамгатай байхэ, һамганиинь тэрэнэй гэртэ ерэжэ ажаһууха ёһотой гэһэн гэрлэлгын шэнэ ёһо гуримай мүндэлэлгэ хадаа эрэ хүнэй засаг барижа (патриархат), зонхилжо эхилһэн үе сагта дэлхэйн бүхы шахуу арадуудта бии болоһон гэхэ. Имагтал тэрэ үе багаар бэри басаганиие хүрьгэн хүбүүнэй гэртэ үдэшэлгэ гээшэ тусхай ёһо гуримтай нааданай гү, али драматическа шэнжэтэй болоһон байна. Тодорхойлбол, бэлэг андалдалга, баярай найр,

«ХУРИМ ТҮРЭ ТУХАЙ ҮГЭ» гэһэн М. Ботоевагай

бэшэг тушаа

БҮРИШЬЕ ГОЁ БОЛОХО һЭН...

наадан, зугаа гэхэ мэтэ. Түрэнүүдтэ дүтын түрэлэй, дүтын нүхэдэй хабаададагынь коллективнэ шэнжыень харуулна.

Анза абалга, бэри хулуулга, залуу бүлые «муу заяанһаа» хамгаалан адислалга мэтын урданай хурим түрын ёһо заншалнууд хадаа бурхан шажантай холбоотой байгаа.

Түрэ найрай ёһо гуримууд нэгэ хэбээрээ байдаггүй, общественый социально-экономическа байдалһаа уламжалан хубилдаг гэжэ мүнөө хүн зондо мэдээжэ. Социалис обществодо хурим түрэ гээшэ имагтал түрэл зоной бэшэ, харин бүхы ажалша коллективэй баяр баясхалан, һайндэр болонхой. Тиихэдэ мүнөөнэй үеын гэрлэлгын ёһо заншалнууд диилэнхи олон ушарта бурхан шажанай нүлөөһөө сэбэрлэгдээ, амяарлагдаа.

Баргажан, эхирэд, булгад болон бусад буряад угсаатанай түрэ найрнуудаар ябаһан, өөртөө олон тобшололнуудые хэһэн байнаб. Нэгэдэхеэр, социалис байгуулалтын жэлнүүдтэ гэрлэлгын харилсаанда, хуримай ёһо заншалнуудта горитойхон хубилалтанууд болоо. Жэшээнь, нэн түрүүн басаган хүбүүн хоёрой өөһэдынь һайн дураар гэрлэлгын баяр найрай эхилһэн тухай соносхохо. Тиигээд лэ түрэ найр түлэгтөө орожо, хүндэтэ духаряануудай мүргэлдөөн, мүнхэ сэсэн үреэл үгэнүүдэй, хурим түрын дуунуудай ээлжээтэ шата эхилнэ. Забһарлалгын үедэ хүбүүнэй талаһаа нүхэрынь суглараагшадай дунда гаража, түрэ найрта ороһон бэлэг-сэлэгүүд тухай мэдээсэнэ. Бэлэгэй тоодо гол түлэб эд бараан, аяга амһарта, хони мал, мүнгэн зөөри оролсодог. Томо-томо, үнэтэй бэлэгүүдые хүн зон хамтаржа үгэнэ, үгы гэбэл, ажалша коллективһээнь дамжуулагдадаг байна. Хүн зон дахинаа хүндэдэ һуужа, оройшог болотор найрлаха. Залуушуул ёохор, хатар наада эмхидхэжэ, наһажаал зон залуу наһаяа дурсан хөөрэлдэдэг.

Баяндайн буряадуудай түрэ тухай хэлэхэ болоо һаа, баргажанайхидал гол түлэб адлирхуу. Зүгөөр урданай ёһо гуримай зүйлнүүд олон, үнэтэй сэнтэй бэлэг-сэлэг элбэг гэжэ тэмдэглэлтэй. Тэндэ бэлэг барихадаа, уран гоё, удхаараа гүнзэгы үреэлнүүд хэлэгдэнэ. Жэшээлхэдэ,

Шүдэр шэнги эршэтэй,
Шүдэн шэнги эбтэй
ябагты!—

эхилээ, түрын нааданай ёһо гурим сомор болоо. Баргажанда урдань хуримай 8 зүйлэй ёһо заншал бии байгаа. Тэдээнһээнь юун үлэнхэйб гэхэдэ, басага үдэшэлгын наадан, хүбүүнэй гэртэ үнгэргэгдэдэг түрэ үлэнхэй. Баргажан нютагта мүнөөнэй түрэ ямараар бүтээгдэнэб гэжэ тобшохоноор хөөрэһүү.

Бэри басагые хүргэжэ ябаһан худа, урагуудай буухын урда тээ хүрьгэн хүбүүнэй талын түрэл гаралай хүнүүд тусхай һууринуудаа эзэлдэг: эрэшүүл баруугаар, эхэнэрнүүд хоймор талаар урданай ёһо заншалые сахин һууха. Залуушуулда ондоо таһалга соо стол бэлдэгдэнэ. Урагуудай бууһан хойно, гэр бүлэ болоһо байһан хүбүүн басаган хоёрой эхэ, эсэгэнэрэй зэргэлжэ һуури эзэлхэдэ, нэн түрүүн холоһоо ерэһэн айлшадтаа сагаан эдеэ барина. Энэ хадаа заабол сахигдадаг, ёһо заншал мүн. Удаань хурим түрые хүтэлбэрилэгшэ — худын түрүү бодожо, гэрлэлгэһэншүү үреэл хэлэгдэдэг байгаа һэн. Юрэдөө, хурим түрэнүүдые үреэл үгэнүүд, дуунууд гоё һайхан, юрэ бусын шэнжэтэй болгодог байна. Арадай аман зохёолой зүйлнүүд имагтал түрэ наадан дээрэ элбэгээр үзэгдэдэг.

Энээнһээ уламжалан, ямар һанамжа дурадхалнуудые хэлэлтэйб?

Нэгэдэхеэр, хурим түрэдэ хүндын хэшэг болгогдон, олон хони, үхэр гаргаха, үнэтэй сэнтэй бэлэгүүдые хэмһээ үлүүгээр үгэхэ ушар мүнөөнэй түрын эгээл ехэ дутагдал гэжэ һананаб. Бэлэг үгэхэ хэрэггүй гэжэ хэлэнэгүйб. һанаха янзада, номууд, гэр байрада хэрэгтэй, үнэгүй аад, хамтаран абтаһан эд бараан, хүгжэмэй инструментнүүд болон жэжэ түхэлэй бусад зүйлнүүдые бэлэглэхэдэ таарамжатай. Мүнөөнэй залуу бүлэ хадаа ажаһуудалаа үнэн сэхэ ажалаараа түхеэрхэ, түбхинүүлхэ ёһотой. Мүнөөнэй түрэ даншье үлүү баянаар үнгэргэгдэнэ гэжэ һанахаар.

Социалис обществодо хүгжөөгдэжэ байһан хурим түрэ бурхан шажанай нүлөөнһөө олонхи ушарта амяарлагдаагүй гэжэ дээрэ хэлээ һэм. Теэд бэриеэ хүргэхэ болзор гаргахаяа зарим хүнүүд дасан дугануудаар ябажа, ламануудта хандаһаар. Эндэ сэржэм үргэхэ гэһэн ёһо гурим дээрэ тогтоһонойшье үлүү. Гэхэ зуура мүнөө үедэ сэржэм үргэлгэ хадаа бурхан шажантай холбоотой удха шанараа гээжэ, хүн зоной юрын лэ ёһо заншал болонхой гэжэ эрдэмтэд тодорхойлдог хэбэртэй агша. Тиимэшье һэн гэлэй. Зүгөөр энэ ёһо гуримые сахижа байдаг хүн юун гэжэ бодомжолдог хаб?..

Мүнөөнэй юрын түрэдэ дунда зэргээр 150—200-гаад хүн зон суглардаг. Энэмнай олон гү, али үсөөн гү? **Олон** гэжэ сэхыень хэлэмээр. Харин ямаршье уряалгүйгөөр ерэгшэд тухай юун гэжэ хэлэлтэйб? Архи бэдэржэ ябаһан, хүн зониие хүндэлдэггүй, убайгүй зон гэжэ иимэ хүнүүдые нэрлэмээр. Үшөө сааншань удхалан хэлэхэдэ, хурим түрэдэ ябаһан зон 2—3 үдэрөөр ажалһаа һамшана. Нийтын ажалай халуун һаһада хэгдэһэн түрэ хэды олон зониие ажалһаань һаатуулдаг бэ? Тиимэһээ түрэ найрта хабаадагшадай тоое үсөөрүүлхэ гэһэн һанамжые баримталдаг зониие дэмжэхэ байнаб.

Мүнөө нэгэ дурадхал оруулха хүсэлтэй. Нютаг нуга бүхэндэ үнгэргэгдэдэг хурим түрэнүүд нютагайнгаа ёһо заншалһаа, гуримуудһаа дулдыдахаһаа гадна түрэ хэжэ байһан түрэлхидэй ажаһуудалай эрхэ байдалһаа, арга шадалһаа ехээр дулдыдадаг ха юм. Хурим түрэ үнгэргэлгын нэгэ һайхан сценари зохёогоод, тэрээндэ туһаламжын материалнуудай методическа пособи хэжэ, олон хэһэгээр барлаад, олоной дунда тараадаг һаа, соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд өөһэдынгөө үүргые нилээн дээшэлүүлхэ һэн.

Түрэ найр дээрэ арадай дуунууд, наадан, шог зугаа, хүгжэм наярхаяа болинтожо байна. Индиин Бомбей хотодо нэгэ хурим түрэ хараа һэм. Түрын болоһон гурбан үдэр соо дуун, хатар, хүгжэм шэнхинээ бэлэй. Гурбан үдэр соо бэшэшье һаа, нэгэ үдэшыншье түрые тиимээр үнгэргэдэг болоо һаамнай, арадаймнай ёһо заншал баяжажа, арадаймнай аман зохёол улам хүгжэхэ байгаа.

Урданай сагта Баргажан нютагай олонхи түрэнүүдтэ хүрьгэн хүбүүнэй ажалшые, дүршэл шадабариие шалган, мүшхүү түлеэ хахалха, һур харбаха гэхэ мэтын даабари үгтэдэг һэн. Залуушуул бүхэ барилдаа эрхилжэ, хурим түрын үедэ спортын гоё һайхан нааданудые харуулдаг байгаа. Мүнөөнэй түрэдэ иимэрхүү зүйлнүүдые оруулаа һаа, ямар гоё һэм!

Буряад арадайнгаа хурим түрын хуушанай ёһо заншалнуудай һайн, болохотой талануудые сахин, түрэ найрай ёһо гуримые шэнэлхэ, улам баяжуулха тухай бултанаймнай бодомжолхоор саг ерээ. Гоё һайханаар, эмхитэй гуримтайгаар үнгэргэгдэһэн хурим түрэ хадаа гансашье ажалшадые бэшэ, мүн ургажа ябаһан залуу үетэниие политическэ, оюун бодолой, эстетическэ хүмүүжүүлгын эрхим зүйл болохо ёһотой. Энээндэ партийна, комсомолой комитедүүд, нютагай Соведүүд, багшанарай коллективүүд горитой анхарал хандуулжа, шэнэ ёһо гуримуудые зүбшэн хэлсээд, үргэноор нэбтэрүүлхэ талаар тусхай соведүүдые нютаг бүхэндэ эмхидхээ һаань, бүришье һайн бэлэй.

Г. ДАМБАЕВ,
«Знание» бүлгэмэй гэшүүн.
Хурамхаанай район,
Бархан һуурин.

СУУТА ФАКИРАЙ ШАБ[illegible]

Мүнөө сагта Буряадай гүрэнэй филармонидо хүдэлжэ байһан онсо өөрсэ жанрай артист В. А. Цыренжапов хадаа «ородой һүүлшын факир», суута Д. Лонго гэгшын шаби ябаһан юм гэжэ тон үсөөн хүн мэдэдэг ёһотой. Харин Владимир Александрович багшынгаа дурасхаалые сэдьхэлдээ нангилан тахидаг, шабинь ябаһаараа омогорходог юм.

Балшар наһанһаа хойшо тэрэ фокуснигуудай эди шэдидэ дурлаа һэн. Байгалай эрьедэ оршодог пионернүүдэй лагерьта амаржа байха үедөө хүмүүжүүлэгшынгээ зуруулай хайрсагханаар фокус харуулжа байхые хараһанаа тэрэ мартадаггүй. Хэды ехээр гайхаа, гэлыгээ һэн бэ! һонирхолойнгоо ехэдэ, «Эдир техничые», мүн ондоошье журналнуудые иража, фокусууд тухай статьянуудые бэдэржэ уншадаг болобо. Уданшьегүй нүхэдтөө юрын фокусуудые харуулжа захалба... Түрэл Яруунадаа наймадахи классаа дүүргээд, Улаан-Үдын хүдөө ажахын техникумдэ һурахаа оробо. Теэд энэ һуралсалдаа һожоргүй байшаба — циркын шэдитэ искусство сэдьхэлыень хүлгүүлһээр һэн. Эгээл тэрэ үедөө түрүүшын буряад иллюзионист Арсен (Арсалан) Галсанэ тухай дуулаа бэлэй. 1959 ондо Москвагай нүүдэл цирк-шапито Улаан-Үдэ ерэжэ, Владимир суута артистын концертые хараха золдо хүртөө. Буряад торгон дэгэл үмдэһэн иллюзионистын элдэб фокус харуулхые хүбүүн амяа татан адаглаа... Цирк Улаан-Үдэдэ нилээд удаан байжа, нэгэтэ Владимир Арсен Галсанэтэй улаан нюураараа уулзашаба. Бишыхан хүбүүгэз гарһаань хүтэлөөд, театрай газаагуур сэнгэжэ ябахыень харажархиһан Владимир өөртөө этигэжэ ядан зогсоо. Зүрхэлжэ-зүрхэлжэ дүтэлөөд, шаби болгожо абахыень гүйба. Залуу хүбүүе гомдохоохогүйе оролдон, артист тэрэнэй нэрэ обогые, адресые бэшэжэ абаа һэн. Теэд ушар байдалай шалтагаанаар Владимир тэрэнэй шаби боложо шадаагүй.

Иллюзионист болохо гэһэн хүсэлынь бэлээр мартагдахагүй байжа, 1962 ондо техникумээ дүүргэнгүй орхёод, Буряадай гүрэнэй филармонидо мэргэжэлтэн иллюзионист В. Ерёминой ассистент боложо оробо. Амарай областьдо үнгэрһэн түрүүшынгээ гастролиие Владимир мартадаггүй. Тэндэһээ бусажа ерээд байтараа, сэрэгэй албанда татагдаа. Хара далайн эрьедэ, Анапа хотодо, хилын харуулай уһан сэрэгэй частьда тэрэ алба хээ.

Радиотелеграфистын мэргэжэлтэй болоод, Ленинградска область руу эльгээгдэбэ. Сэрэгэй уран һайханай самодеятельностьдэ тэрэ хабаадалсаһаар лэ ябаа. Албанайнгаа һүүлшын жэлдэ Москвагай циркын ба эстрадын искусствын училищида Владимир бэшэг бэшэжэ, һурагшадые абалгын гурим тухай харюу бэшэхыень гүйгаа һэн. Уданшьегүй тэрэниие шалгалта барихыень уриһан саарһан ерэжэ, Владимир Москва руу зорёо бэлэй. һанаһанаа табидаггүй, зоримгой хүбүүе частиинхидынь амжалта хүсэн үдэшөө. Дурсагдаһан училищида иллюзионистнуудые бэлдэдэг отделениин үгы байһан тухай Владимир Москва ерэһэн хойноо мэдээ һэн. Шалгалтын комиссиин гэшүүн, уран зохёолшо Анатолий Имерманисай зууршалгаар тэрэ эстрадна искусствын бүхэроссин зохёохы мастерскойдо ошожо, шалгалтануудаа амжалтатайгаар бариба. Тиигэжэ 1966 ондо тэрэ ВТМЭИ-гэй һурагша болобо. Тэрэ үеын мэдээжэ иллюзионист Ван-Тен-Тау Владимирта заабари зүбшэлөөрөө нилээд туһалаа. Ассистент болгон абажа шадахагүй байһанаа шаналан: «Дмитрий Иванович Лонгодо хандаха болобол ши даа. Тэрэл шамда туһалжа магадгүй», — гэбэ. Эдэ үгэнүүдыень шагнаһан Владимир тэрэл үдэртөө Лонгые бэдэржэ ошоһон юм.

Лонго үүдээ өөрөө нээжэ үгөө. Хүбүүнэй ушар байдалаа ойлгуулхада, тэрэ буряад нютагые һайн мэдэхэ байһан тухайгаа хэлэжэ үгөөд гэртээ урижа оруулба. Түүхын музей мэтэ байрыень һайхашаан хаража байһан хүбүүндэ тэрэ һонирхолтой олон юумэ хөөрэжэ үгэбэ. Зуун наһатай Ара гэжэ тоти шубуунтаяа танилсуулба. Өөрынгөө тон дуратай поэт Омар Хайямай рубаи-шүлэгүүдые уншаба... Тиигээд лэ олон жэлэй саана Арсен Галсанэе һургаһан мэтээр, залуу хүбүүе шэдитэ мэргэжэлдээ тэрэ һургажа захалаа.

Дэлхэй дүүрэн суурхаһан «ородой һүүлшын факирай» хүтэлбэри доро В. Цыренжапов долоон һарын туршада эльбэ шэдиин нюусануудые шудалаа һэн. Тэрэ хаһань наһанайнь эгээл жаргалтай үдэрнүүд бэлэй... һүүлшынгээ саг болотор Лонго шабияа мартаагүй, бэшэгүүдые, фото-зурагуудые эльгээһээр лэ байгаа.

Багша тухайгаа Владимир Александрович өөрөө иигэжэ хөөрэнэ:

— Сэдьхэлээр һайхан, бэлиг түгэлдэр хүн бэлэй. Ондоо тиимэ хүниие — урданьшье, хожомыньшье — золгоһоноо, юрэдөө, һананагүйб. Хатуу зоригтой, даруу түбшэн зантай... Үгы һаа, хайлаһан туулга хайшан гээд амандаа хэжэ, халуун сог дээгүүр нюсэгэн хүлөөрөө ябажа, түүрэг һэлмын эри дээгүүр дамжан гэшхэжэ, нарихан эритэнүүдые бүхэлеэр залгижа шададаг гээшэ һэм!.. Тииһээр тиитэрээ, бүри өөрынгөө нюдые улхархайһаань гаргажархидаг байгаа ха юм! Хоморойл бэрхэ мастер иимэ юумэ хэжэ шадахал даа. Дэлхэйн суута иллюзионистнуудые тэрэ һайн мэдэхэ, таниха байгаа...

Уг гарбалаараа перс хүн аад лэ, манай орон нютагтай, манай совет искусстватай тэрэ бүхы наһаяа холбоһон юм. Хилэһээ холо бэшэхэнэ оршодог Джульф нютагта, урданай үнэтэ зүйлнүүдые суглуулдаг антикварай бүлэдэ түрэһэн хүбүүн бүри балшар наһандаа Кавказ руу зугадажа ерэһэн, Тифлисһээ Батуми хүрэтэр, Батумиһаа Стамбул хүрэтэр «хүлөөл тээхэ юумэнэй олдоо һаа» гэхэ тооной аяншалаа. Дэлхэйе хоёр удаа тойроһон энэ хүн Африкын, Австралиин, Урда ба Хойто Америкын үзэсхэлэнтэ газарнуудые нюдөөрөө хараһан ушартай, [illegible] Египедэй, Сириин, [illegible] суута циркнүүдтэ эди [illegible] харуулаа... Энэдхэгэй [illegible] нэй ассоциациин хүндэ[illegible] шүүн болоо. Аманһаа га[illegible] бушхуулха эрдэмдэ [illegible] эдитэнһээ һураа... Өө[illegible] раггүй дээрэ хүрэтэр [illegible] сальто хэжэ һурахадань [illegible] рэг акробадууд тэрээн[illegible] һалаа. 1971 ондо «Сове[illegible] рада ба цирк» гэһэн ж[illegible] соо тэрэ зохёохы ажа[illegible] гаа иигэжэ бэшээ һэн:

«һаяхан би 99 наһая[illegible] бэб. Гэбэшье энээндээ [illegible] хашье голхорногүйб. [illegible] үшөө нэгэ жэл соо амид[illegible] бал, иллюзионно шэнэ [illegible] нуудые нилээд олоор [illegible] жэ найданаб. Ухаамни [illegible] һонор зандаа. «Эрхим [illegible] харагшад! Суута факир [illegible] митрус Лонго та бүгэдэн[illegible] тэй һонин зүйлнүүдые [illegible] хань!» гэжэ үнгын со[illegible] нууд дээрэ бэшэгдэнхэй [illegible] дагыень тон элихэнээр [illegible] наб.

Зүб лэ даа. Зүүгээр [illegible] сүмэ хадхадаг, һэлмэ з[illegible] хурса эритые хото руу[illegible] шаадаг бэлэйб. Хабтагар [illegible] түмэрые хуха хазадаг, [illegible] туулга ама руугаа ю[illegible] хабтагайда шаагдаһан [illegible] һануудай үзүүрнүүд [illegible] нюсэгэн нюргаараа [illegible] байгааб... Энэ юун [illegible] Бүришье «аймшагтай» [illegible] нуудые хэдэг бэлэйб[illegible]

Факирай искусствын [illegible] тэ нюусануудые һайн [illegible] дэг һэн тула, дэлхэйн [illegible] «орон нютагуудаар [illegible] лааб...»

Үнэхөөрөөшье, Лонгые [illegible] тал иллюзиондо дура[illegible] бэшэ, харин Чехов, Го[illegible] Репин, Куприн болон [illegible] жэ бусад ажал ябуу[illegible] танидаг, сэгнэдэг байһан [illegible] Үльгэр мэтэ ажабайдал[illegible] гаа ном бэшэхыень М[illegible] Горький тэрээндэ дурад[illegible] байгаа. Эсэгэ ороноо ха[illegible] гын Агууехэ дайнай һу[illegible] жэлнүүдтэ үндэр наһатай [illegible] лоһон Лонго арадай һа[illegible] ранай сэрэгтэ орожо, [illegible] дэй орой дээгүүр унаһа[illegible] содог бомбонуудые [illegible] даг байһан юм. Зуу һа[illegible] раһан Лонгын наһа бар[illegible] шэдитэ мэргэжэлыень [illegible] нарын халан абаа һэн.

Тэдэнэй нэгэн — Вла[illegible] Александрович Цыренжапов [illegible] нөө сагта концертнэ [illegible] эршэтэйгээр ябуулжа [illegible] хай. Эстрадна бүлэгэй [illegible] дэлдэ түрэл буряад ня[illegible] даараа аяншална, хүрш[illegible] тын областьдошье айлша[illegible] Жэлдээ хоёр зуу гара[illegible] церт тэрэ харуулжа [illegible] Яхадай, Тувын филармони[illegible] дай жэшээгээр республи[illegible] гаа филармониин [illegible] циркын бүлэгые байгуу[illegible] шаа сэдьхэдэг болоһо[illegible] нэй. Энэ бодолынь [illegible]

А. СОДНОМ[illegible]

БАСАГАНАЙ БЭШЭГ

Одер мүрэниие гаталжа, нүгөө эрьедэнь гарахаар бэлэн болоод байһан үедэмнай намда нэгэтэ бэшэг ерээ агша һэн.

Түрүүншье бэшэгүүд намда ерэжэл байһан ааб даа. Харин тэрэмни гартаа абахадам, онсо нэгэ ондоо, хүндэ шэнги байхаһаа гадна, дээрээ «Зурагтай, болгоомжоло» гэжэ бэшээтэй байжа, намайе ехэтэ гайхуулба. Хаанаһаа ерэһэн бэшэг гээшэб гэжэ харахадам, нютагһаам, үшөө «Ц. Д.» гэһэн тэмдэгүүдтэй байшаба. Эдэ үзэгүүдэй буряад нэрэ тайлбарилһан тухай гансата тухайлбаб. Хэнһээ ерэбэ хаб гэжэ удаан бодомжолонгүй, бэшэгээ задалхадам, дүрбэлжэн булантай бишыхан гэрэл гаража ерэбэ. Ара таладань хүнэй зураг няалтатай байба. Юрын лэ буряад басаган урдаһаам харана. Далтирнашьегүй. Хараһаар байтарни, ямаршьеб даа нэгэ танил шэнжэнүүд бии боложо, үни холынгоо дурасхаалые уудалан һанаха баатай болобоб. «Үгы энэмни хүршымнай заахан басаган Цырен-Дулма бэшэ аал? Тиимэл. Тон зүб танибаб. Энэмни мүнөө хэдытэй болобо гээшэб даа. Байза, минии арбадахи класста һуража байхада, табадахида һурагша гээшэ һэн ха. Би мүнөө 21-тэй болобоб. Цырен-Дулма тиихэдээ 16—17-тойл боложо ябана гээшэ. Ямар һонин юм! Эндэ, немец мүрэнэй эрьедэ, түрэл нютагайм хүршэ басаган, болбосоржо ехэ болошоһон янзатай дангина урдаһаамни хаража байна. Баруун гээзгэнь үбсүүень шэмэглэнэ.

Нюдөө анижа байжа, Цырен-Дулматай холбоотой жаахашье һаа баримтануудые һанахые оролдоноб. А-һаа. Цырен-Дулма тоо бодолгоор ядалсадаг байгаа һэн хаш. Эжынь—Цыпелма эгэшэ басагаяа манайда дахуулан ерэжэ, минии тэрээндэ туһалхые гүйгша һэн. Ойлгожо үгэхэгүйдэнь зэмэлэн татахадамни, «Ши минии багша һэн гүш даа»,— гэжэ нэгэтэ гомдоһыень һанабаб. Тиихэлээрнь эжынь: «Үгы, ши аха хүндэ юундэ иимэ шэрүүнээр дуугарбаш? Та гэхэ хэрэгтэй»,— гэжэ ганираа бэлэй. Энэ хөөрэлдөөе һанахадаа баярлабаб.

Харин Одер мүрэнэй уһан хойшоо тэгүүлһээр лэ байба. Канонадын абяан дүтэхэнэ дуулдана, түймэрэй носохо холоһоо улайна, пулемедуудай таршаганааншье соносто но.

Цырен-Дулмынгаа бэшэгыень адхажа, юу бэшэһээрнь һонирхон уншабаб:

«Хүндэтэ байлдаашан, сайн байна! Хүршэ Цырен-Дулма шамда халуун мэндэ хүргэнэ. Шинии дайнда мордоһон сагһаашни хойшо бүхы бэшэгүүдыешни эжыдэшни уншажа, бэшэжэ үгэдэгби. Польшые гараад, дайсанай эшээндэ дүтэлжэ ябаһыетнай мэдэнэб. Өөрынгөө зүгһөө бэшэхэ гэхэдээ эшэдэг байгааб. Харин һая басагадуудай сэрэгшэдтэй бэшэгээр танилсадаг тухай газетэ сооһоо мэдэбэб. Би шамай бүхы наһаараа танидаг хадаа бэшэхэдэ ядаг юм гэжэ бодоод, энээхэн бэшэг ябуулхам.

Багшанарай училищиин гурбадахи курса дүүргээб. һурахань ехэ хүндэ болоод байна. Тиимэһээ Улаан-Үдэһөө бусаад, колхоздоо хүдэлжэ эхилэнхэйб.

Энэ гэрэлые дайнай дүүрэтэр хадагалжа яба. һөөргэнь бусаажа ерээ һаашни, ажабайдалнай гэрэл шэнги һайхан байха гэжэ һананаб. Шамайе гансал эжышни хүлеэнэ бэшэ. Нютагаймнай басагад шам тухай: ямар шагналда хүртэһыешни, ямар нэрэ зэргэтэй болоһыешни — бултыень мэдэнэ. Тиигэбэшье би шамда хэнһээшье урид бэшэбэ гээшэб.

Элүүр энхэ яба! Минии түлөө бэеэ гамна!».

Алхам бүхэнөө ами наһанайнгаа хилгааһан дээрэ үлгэлдөөд ябаһые мэдэжэ байһан үедөө иимэ бэшэг абаха гээшэ ямар байгаа гэжэ һананат даа! Тэрэ үедэ, сэхыень хэлэхэдэ, намһаа жаргалтай хүн дэлхэй дээрэ үгы шэнги байгаа бэлэй. Бэедэмни гэнтэ хаанаһаашьеб хүсэтэ шадал нэмэжэ, алуурша муухай дайсаниие үтэр түргэн үгы хэжэрхёод, гэртээ бусаха дурам хүрэбэ. Теэд тэрэнэй минии һанаашаһаа дулдыдаха бэшэшье һаань, гар соомни шангаар адхаатай байһан гэрэлдэ шахаа тангаригаа үгэжэ, ара талаһаань хаража байһан арюухан басаганай дүрые амиды байһан сагтаа алдахагүйгөө мэдэрээ һэм...

Х. ОЧИРОВ,
запасай капитан.
Бэшүүрэй район.

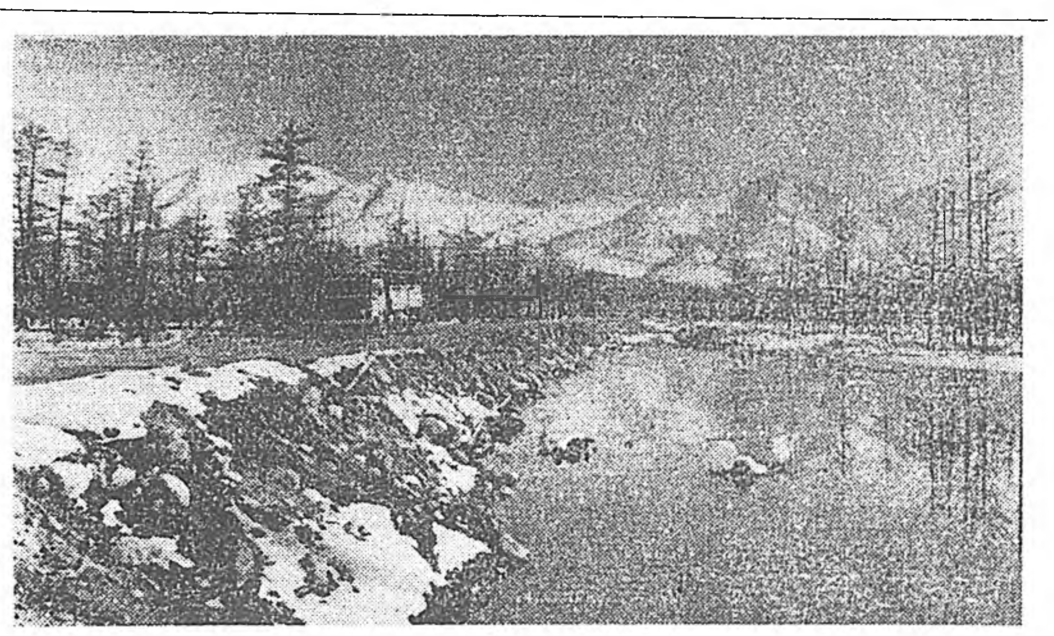

«Буряад ороноо магтан дууланабди» гэһэн фото-зурагай конкурс. || А. Чепакин. «Хойто-Байгалай намар».

ОМОЛИИН ТАРГЫЕ ЭДИХЭМ ГЭЭД...

...Алдарта Байгал
—арюухан далай
Буряадайм баярые суурхуулжа байнаш,— гэһэн арадай дуунай эдэ мүрнүүд уһанай эрьедэ ерэхэ бүримнай сээжэ зүрхэндэ дүтөөр соностон үзэгдэдэг. Үнэхөөрөөшье, «арюухан далаймнай» дэлхэй дээрэ хомор —омоли, хилмэ, зэбгэн, хадари болон бусад загаһаараа суурхадаг гээшэ.

Байгал нуур шадархи байгаалиин баялигуудые зүбөөр ашаглаха талаар манай парти, правительство тодорхой хэмжээ ябуулгануудые хараалан бэелүүлжэ байнхай. Байгалай баялигуудые, тэрэ тоодо омоли загаһые олошоруулха, тэрэнэй нөөсые улам арьбадхаха талаар хэмжээнүүдые бэелүүлэн, Байгалай эрьедэ, мүн Байгалда шудхадаг Ехэ голой, Баргажан, Сэлэнгэ мүрэнүүдэй эрьедэ загаһа үсхэбэрилдэг томо-томо заводууд бодхоогдоод, ашаглагдажа байна. Тиихэдэ омоли загаһанай нөөсые арьбадхаха зорилготойгоор промышленна олзоборилго хоригдоһоор ояохон лэ жэл үнгэрбэ.

«Байкалрыбвод» управлени, Уһа хэрэглэхэ ба хамгаалха талаар Забайкалиин бассейновэ управлени, «Байкалрыбпром» нэгэдэл болон бусад организацинууд Байгалай уһые арюун сэбэр байлгаха, баялигуудыень аша үрэтэйгөөр хэрэглэхэ асуудалда гол анхаралаа хандуулна.

Тэд омоли загаһан түрьһэеэ хаяхаяа намарай үедэ үрэг һүрэгөөрөө мүрэнүүдэй урасхал үгсэдэг табисууртай юм. Энэл үедэ хулгайгаар загаһа агнагшадай тоо илангаяа олошордог. Хулгайгаар агнуури хэгшэдтэй тэмсэхын тула «Байкалрыбвод» управлени Сэлэнгэ болон бусад гол мүрэн дээгүүр загаһа хамгаалдаг пунктнуудые намар бүри нээдэг.

Гэхэтэй хамта «нэгэндээ нэтэржэ», дура зоргоороо ороһон хүйхэрнүүд түрьһэеэ хаяхаяа үгсэжэ ябаһан омолиие гол мүрэнүүд сооһоо «удхаад» абаха гэжэ оролдоно.

Октябриин 20-ной мэдээгээр манай республика дотор хулгайгаар загаһа агнажа ябаһанайнгаа түлөө 1934 хүн баригдажа, харюусалгада хабаадуулагдаха болобо. Тэдэнэй дүн хамта 22630 метр ута гүльмэ загаһа хамгаалгын албанай хүдэлмэрилэгшэдэй «мэдэлдэ» ороһон, 38000 түхэриг яла түлүүлэгдэһэн, байгаалида хохидол ушаруулһанай түлөө 66000 түхэригэй нэхэбэри хэгдэһэн байна.

Харанхы һүниие һамбаашалан, загаһа хулгайгаар агнажа байтараа, Зүүн Сибириин түмэр замай станциин хүдэлмэришэн Сергей Павлович Портнягин гэгшэ загаһа хамгаалдаг инспекторнуудта балшыса баригдаба. Тэрэ омолиин таргые хазахам гэжэ ябатараа, 1520 түхэригэй яла түлэхэ, уһанай эрьедэ хорюултай сагта ерэһэнэйнгээ түлөө 25 түхэриг, тиигэжэ дүн хамта 1545 түхэриг мүнгэ гүрэндэ түлэхэ баатай болоо.

Кабанскын шубуунай фабрикын ахамад инженер Владимир Константинович Хлыстов тус фабрикын хүдэлмэришэн В. П. Бурлаков гэгшэтэй Сэлэнгын эрьеэр гүйлгэжэ ябатараа, загаһа хамгаалагшадай «гүльмэдэ» орошобо. Тэдэ хоёрой машина соо 183 омоли олдоо. Тэдэнэй хэрэг арадай сүүдтэ дамжуулагдаба.

Тэрэшэлэн хомхой, хобтог, һэшхэлээ алдаһан хүйхэрнүүд үшөөл дайралдана. Жэшээлхэдэ, Хойто-Байгалай районой Томпа гэжэ тосхоной метеостанциин хүдэлмэришэн В. Л. Иванов «Победа» колхозой гэшүүн А. А. Машковцев хоёр уһанай эрьедэ дура зоргоороо аашалжа, аяар 1084 омоли хулгайлаад байтараа баригдаба.

Мүнөө нийтын түлөөлэгшэд, тэрэ тоодо милициин, гүрэнэй автоинспекциин хүдэлмэрилэгшэд хулгайгаар агнуури хэгшэдые элишэлхэ хэрэгтэнь загаһа хамгаалдаг албанай хүдэлмэрилэгшэдтэ туһална. һаяхан Прибайкалиин районой түб һуурин Турунтаево шадар һү зөөдэг тусхай автомашина холоһоо тооһо бурьюулан гаража ерэбэ. Милициин хүдэлмэрилэгшэд машиныень тойрожо хараад, документыень шалгаба. Удаань һүнэй цистернэ нээжэ үгэхыень милиционерэй дурадхахада, жолоошон таһа арсаба. Автомашинын эзэн Станислав Котельников арсахашье ёһотой байгаа. Юундэб гэхэдэ, тэрэ тэндээ хулгайгаар бариһан 145 омоли хээд ябаа бшуу. Баһа тиимэрхүү ушар Прибайкалиин райпогой хилээмэ зөөдэг машинын жолоошон Александр Добрынинтай тохёолдобо. Тэрэ хилээмэнэй орондо 72 омоли нюугаад ябаһанаа мэдэрээ.

Загаһа хамгаалдаг инспекциин хүдэлмэрилэгшэд үдэр һүнигүй ажалаа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэ гэжэ оролдоно. Кабанскын районой Ю. Г. Мироновой, Прибайкалиин районой Б. М. Калиберовэй, Улаан-Үдын районой М. Я. Корнаковой хүтэлбэрилдэг пунктнуудай хүдэлмэрилэгшэд хулгайгаар агнуури хэгшэдтэй үсэд нэтэрүүгээр тэмсэнэ. Жэшээлхэдэ, Б. М. Калиберовэй пунктын инспекторнүүд олон хулгайшадые элирүүлһэн байна. Прибайкалиин совхозой хүдэлмэришэд А. В. Ледохун, эсэгэ Николай Иванович Пастушенкын хүтэлбэри доро гүльмээ уһан соо урадхаажа байһан аха дүүнэр Владимир, Виктор Пастушенко гэгшэд мүн лэ баригдаа. Тэрэшэлэн Сэлэнгын модоной баазын хүдэлмэришэд С. Г. Цыпылов, А. С. Ящевский, М. М. Неволин болон бусад һүниин тэн багта Сэлэнгын эрьедэ «сэбэр агаараар амилжа», «сэнгэжэ» ябаһанайнгаа түлөө 25—25 түхэриг яла түлэхөөр уялгалагдаба.

...Прибайкалиин районой «Ильинкинский» совхозой директорэй гар табилгатай документтэй Юрий Андреевич Толчеев гэгшэ үдэшын боро хараанаар «БМК-130» гэжэ түхэлэй томо катераар олтирог руу хүнүүдые абаашажа ябаба.

— Заа, энэ иихэдээ ямар хүнүүдые зөөдэг хүмши?—гэжэ асуухада:

— Олтирог дээрэ һуринууд бии юм. Тэдэнээ хорёолхын тула хүдэлмэришэдые абаашажа буулгабалби,— гэжэ харюусаа.

Совхозой хүдэлмэришэд юундэ һүниндөө үбһэ хорёолхо болоо юм? Тэдэнэй бодото зорилгонь ойлгосотой болоно бэшэ аал?

Иимэрхүү жэшээнүүдые дурдаха болоо һаа, үшөөшье олон олдохо һэн. Энээгээр дүүргэе.

Гол **шухалань юуб гэхэдэ, х[illegible]йгаар агнуури хэгшэд хомхойржо ябаһаар, хуули буса ябадал саргана. Дээрэ дурдагдаһан хүнүүд хуулиин** урда зэмэеэ амсаха.

Байгаалиин баялигуудта хохидол ушаруулдаг, таргаи омолидо шулһэеэ һайруулагшад саашадаашье шанга гэгшын хэһээлтэдэ ороходо, харюусалгада хабаадуулагдаха байха.

С. ГОРБАТЫХ,
«Байкалрыбвод» управлениин загаһа хамгаалгын ахалагша **инспектор.**
С. ОЧИРОВ,
манай корр.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора — 2-52-6[illegible] отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05 пропаганды—2-56-23 промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21 2-57-63, информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81 корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95 отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-01589. Заказ № 247. Индекс 0649[illegible]